

Chambre des Représentants

SESSION 1962-1963.

16 MARS 1963.

PROJET DE LOI

modifiant, en ce qui concerne les conditions d'admission aux examens des grades académiques, les lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires.

EXPOSE DES MOTIFS

MESDAMES, MESSIEURS,

La question de la revision des conditions d'admission aux examens des grades académiques se trouve posée depuis plus de quarante ans et plusieurs gouvernements ont tenté sans succès d'y apporter une réponse.

Aux raisons traditionnelles qui justifiaient ces initiatives et parmi lesquelles on retrouve régulièrement les doléances des universités à l'égard de l'impréparation des étudiants de la première candidature, se sont ajoutés au cours des dernières années de nouveaux motifs de rechercher une solution d'ensemble de ce problème.

Les statistiques et divers travaux de « prospective » montrent que le nombre global des élèves qui abordent l'enseignement supérieur ne cesse et ne cessera de croître au cours des prochaines années.

Cette progression doit être attribuée :

- a) à des facteurs démographiques;
- b) au fait qu'une fraction toujours plus importante de la jeunesse fréquente les établissements d'enseignement au delà de la limite de la scolarité obligatoire;
- c) à l'action du Fonds national des études, qui contribue de manière importante à la démocratisation de l'enseignement supérieur.

Ce phénomène est, en lui-même, extrêmement réjouissant, non seulement sur le plan social, mais aussi sur le plan économique.

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1962-1963.

16 MAART 1963.

WETSONTWERP

waarbij de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens worden gewijzigd, wat betreft de voorwaarden voor toelating tot de examens voor het behalen van de academische graden.

MEMORIE VAN TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De kwestie van de herziening der toelatingsvoorwaarden tot de examens voor de academische graden is sedert meer dan veertig jaar gesteld en verscheidene regeringen hebben, zonder succes, getracht er een antwoord op te geven.

Bij de traditionele redenen die deze initiatieven rechtvaardigden en onder dewelke men geregeld de klachten terugvindt die door de universiteiten geuit worden over de onvoldoende voorbereiding der studenten tot de eerste kandidatuur, zijn er tijdens de laatste jaren nieuwe beweegredenen bijgekomen om een algemene oplossing van dit probleem op te zoeken.

De statistieken en verschillende werken ondernomen om de vooruitzichten te kennen, tonen aan dat het globaal aantal leerlingen dat het hoger onderwijs aanvat voortdurend aangroeit en in de eerstkomende jaren gestadig verder zal stijgen.

Deze stijging moet worden toegeschreven :

- a) aan demografische factoren;
- b) aan het feit dat een steeds belangrijker wordend gedeelte van onze jeugd de onderwijsinrichtingen blijft bezoeken na het overschrijden van de leeftijd vastgesteld voor de leerplicht;
- c) aan de werking van het Nationaal Studiefonds, die in belangrijke mate bijdraagt tot de democratisering van het hoger onderwijs.

Dit verschijnsel is, op zich zelf, uitermate verheugend, niet enkel op het sociaal vlak maar eveneens op het economische vlak.

C'est, en effet, dans l'augmentation du nombre de ses diplômés universitaires que le pays pourra, à l'avenir, trouver les moyens de faire face à ses besoins accrus en cadres supérieurs.

Il est cependant permis de se demander si les règles qui déterminent l'admission aux examens universitaires et dont l'essentiel remonte à 1890, s'accordent encore avec cette évolution.

La législation actuelle ferme aux élèves des sections modernes des humanités, l'accès à la plupart des grades académiques et réserve, en fait, celui-ci aux diplômés des sections anciennes.

Elle impose ainsi, dès le début du cycle secondaire, un choix que tout porte actuellement à estimer prématuré et restreint, par là, le choix des carrières universitaires. En outre, d'une manière générale, elle continue à encourir le reproche de ne pas créer les garanties d'une véritable aptitude aux études supérieures.

* * *

Afin de répondre à ces préoccupations, le Conseil national de la politique scientifique, en conclusion des travaux menés par son Comité d'experts scientifiques, a saisi le Gouvernement de plusieurs recommandations concernant aussi bien le passage de l'enseignement moyen à l'enseignement universitaire, que les modalités d'attribution du certificat de fin d'études moyennes.

L'une d'entre elles, délibérée dès le 21 novembre 1960, propose de réaliser l'omnivalence des certificats homologués d'enseignement moyen supérieur pour les sections : gréco-latine, latin-sciences, latin-mathématiques, moderne scientifique, moderne scientifique B et moderne économique.

L'omnivalence permettrait à tout élève ayant terminé ses études dans l'une de ces sections d'avoir la possibilité d'entrer à l'université et d'y poursuivre n'importe quelles études, sans que son choix soit limité, comme c'est le cas actuellement, par l'exigence de tel ou tel certificat déterminé d'études moyennes supérieures.

D'autres recommandations proposent de modifier les modalités d'attribution du certificat de fin d'études. En effet, si le Conseil national considère comme très souhaitable que le plus grand nombre d'étudiants puissent entrer à l'université, il croit indispensable qu'ils aient préalablement fait la preuve de leur capacité à y poursuivre des études fructueuses.

L'idée de généraliser l'examen d'entrée à l'université est proscrite. Par contre, le Conseil national demande d'établir une distinction entre :

— le certificat, simple sanction des études moyennes supérieures, constituant un titre suffisant pour l'accès aux emplois de l'administration, de l'industrie et du commerce pour lesquels est requise la formation donnée par les humanités et

— le diplôme attestant l'aptitude à accéder à l'enseignement supérieur.

Le projet de loi que nous avons l'honneur de soumettre à vos suffrages tend à modifier dans le sens de ces recom-

Het is inderdaad in de vermeerdering van het aantal zijner universitair gediplomeerden dat het land, in de toekomst, de middelen zal vinden om het hoofd te bieden aan de groeiende behoeften aan hogere kaders.

Nochtans mag men zich afvragen of de regelen die de toelating bepalen tot de universitaire examens, en waarvan het voornaamste dagteekent van 1890, nog aan deze evolutie aangepast is.

De huidige wetgeving ontzegt aan de leerlingen van de moderne afdelingen der humaniteiten de toegang tot het merendeel der academische graden en behoudt, in feite, deze toegang voor tot de gediplomeerden der oude afdelingen.

Aldus legt zij, vanaf het begin van de secundaire cyclus, een keuze op die alles thans als voorbarig doet bestempelen en de keus der universitaire loopbanen beperkt. Daarenboven — op een algemene wijze — gaat men voort deze wetgeving het verwijt te maken niet de waarborgen van een echte geschiktheid tot de universitaire studiën te scheppen.

* * *

Ten einde gevolg te geven aan deze bezorgdheden, heeft de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid, op grond van het besluit van de werkzaamheden van zijn comité der wetenschappelijke deskundigen, aan de Regering verschillende aanbevelingen voorgelegd die zowel op de overgang van het middelbaar onderwijs naar het universitair onderwijs als op de modaliteiten voor het uitreiken van het getuigschrift van voleindigde middelbare studiën betrekking hebben.

In een van die aanbevelingen welke op 21 november 1961 is geformuleerd, wordt voorgesteld een volledige gelijkwaardigheid der gehomologeerde getuigschriften van hoger middelbaar onderwijs in te voeren voor de afdelingen : Grieks-Latijn, Latijn-Wetenschappen, Latijn-Wiskunde, moderne wetenschappelijke, moderne wetenschappelijke B en moderne economische.

De volledige gelijkwaardigheid zou om het even welke leerling die zijn studiën beëindigd heeft in één van deze afdelingen, de mogelijkheid bieden in de universiteit opgenomen te worden en er gelijk welke studiën voort te zetten, zonder dat zijn keuze, zoals het thans het geval is, beperkt wordt door een voorschrift luidens hetwelk één of ander bepaald getuigschrift van hoger middelbaar onderwijs vereist is.

In de andere aanbevelingen wordt gesuggereerd de modaliteiten voor de toekenning van het eindgetuigschrift te wijzigen. Inderdaad, ofschoon de Nationale Raad het zeer wenselijk acht dat een zo groot mogelijk aantal studenten toegang tot de universiteit zouden krijgen, meent de Raad toch dat het noodzakelijk is dat die studenten vooraf het bewijs leveren dat zij er hun studiën met vrucht kunnen voortzetten.

De veralgemening van het examen voor toelating tot de universiteit wordt van de hand gewezen. Daarentegen vraagt de Nationale Raad dat een onderscheid wordt ingevoerd tussen :

— het getuigschrift dat slechts dient om de hogere middelbare studiën te bekrachtigen, en dat een voldoende titel uitmaakt voor de toegang tot de betrekkingen van de administratie, de nijverheid en de handel, waarvoor de vorming vereist is die door de humaniorastudiën wordt gegeven en

— het diploma, waaruit de bekwaamheid blijkt om toegang te hebben tot het hoger onderwijs.

Het wetsontwerp dat wij de eer hebben U ter goedkeuring voor te leggen heeft tot doel de gecoördineerde wetten

mandations, les lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires. Il établit à partir des principes énoncés ci-dessus, des conditions d'admission à la fois plus souples et plus exigeantes.

Il apporte en outre plusieurs améliorations dans le dispositif d'application de la loi.

Une analyse succincte des articles permettra de distinguer les traits essentiels du projet :

Article 1er du projet.

Articles 5 et 6 nouveaux. — Ces dispositions résument toute l'économie du projet.

A la seule exception de l'examen pour le grade de candidat ingénieur civil, les élèves de toutes les sections de l'enseignement moyen supérieur pourront accéder aux examens pour tous les grades académiques, à condition d'être en possession :

— soit du *certificat* d'études moyennes supérieures et du *diplôme d'aptitude* à accéder à l'enseignement supérieur.

Ces documents sont conférés ou bien par l'établissement que l'élève a fréquenté en dernier lieu — et dans ce cas ils doivent être homologués — ou bien par le jury central

— soit du *diplôme* attestant la réussite d'un examen d'admission à l'université ou au jury central, en vue des études de sciences mathématiques ou physiques, d'ingénieur civil ou d'ingénieur agronome. A noter que cet examen reste, comme actuellement, la seule voie pour l'accès à la candidature ingénieur civil.

Les paragraphes 2 à 5 de l'ancien article 5 ainsi que l'article 5bis sont abrogés en vertu du projet de loi n° 398-1 (Chambre, session 1961-1962).

Au cas où ce dernier projet ne serait pas voté en temps utile, le Gouvernement déposera des amendements au présent projet, afin de mettre le texte desdits paragraphes et article en concordance avec celui-ci, sans toutefois mettre en cause le fond de ces dispositions.

Article 7 nouveau. — Reprend l'essentiel des dispositions insérées dans les lois coordonnées par la loi du 12 mars 1958, en vue d'assurer, dans des conditions déterminées, l'assimilation aux études moyennes de certaines études techniques ou normales.

Article 8 nouveau. — Cette disposition constitue un élément fondamental du nouveau régime d'admission. L'examen de maturité organisé par l'établissement au terme de la dernière année diffère des épreuves traditionnelles grâce aux particularités suivantes :

1° il a lieu devant un jury groupant sous la présidence du chef de l'établissement les professeurs de la dernière année (ce qui remplace la responsabilité individuelle par une responsabilité collégiale) et comportant en outre des membres étrangers à la classe et à l'établissement (ce qui constitue un facteur d'émulation);

2° il est conçu de manière à pouvoir apprécier dans un esprit de synthèse, la formation intellectuelle de l'élève, la précision de sa pensée et de son expression.

op het toekennen van de academische graden en het programma der universitaire examens te wijzigen in de zin van deze aanbevelingen. Door voornoemde beginselen als vertrekpunt te nemen, stelt het toegangsvoorwaarden vast die terzelfdertijd soepeler en meereisend zijn.

Daarenboven brengt het meerdere verbeteringen aan in de toepassingsbeschikkingen van de wet.

Een beknopte ontleding van de artikelen zal toelaten de essentiële trekken van het ontwerp te onderscheiden :

Artikel 1 van het ontwerp.

Nieuwe artikelen 5 en 6. — Deze beschikkingen houden gans het opzet van het ontwerp in.

Ter enkele uitzondering van het examen voor de graad van kandidaat-burgerlijk ingenieur, zullen de leerlingen van al de afdelingen van het hoger middelbaar onderwijs toegang kunnen hebben tot de examens voor al de academische graden, op voorwaarde dat zij in het bezit zijn :

— hetzij van het *getuigschrift* van hoger middelbaar onderwijs en van het *bekwaamheidsdiploma* dat toegang verleent tot het hoger onderwijs.

Deze documenten worden uitgereikt door de inrichting die de leerling het laatst heeft bezocht — en in dit geval dienen ze gehomologeerd te worden — ofwel door de centrale examencommissie

— hetzij met een *diploma* waaruit blijkt dat met goed gevolg een *toelatingsexamen* werd afgelegd aan de universiteit of voor de centrale examencommissie, met het oog op de studiën in de wiskunde of natuurkunde of de studiën van burgerlijk ingenieur of landbouwkundig ingenieur. Aan te stippen valt dat dit examen de enige weg blijft, zoals dit nu reeds het geval is, voor de toelating tot de kandidatuur-burgerlijk ingenieur.

De paragrafen 2 tot 5 van het vroegere artikel 5, alsmede artikel 5bis worden opgeheven krachtens het wetsontwerp n° 398-1 (Kamer, zitting 1961-1962).

Indien bedoeld ontwerp niet bijtijds is goedgekeurd, zal de Regering op onderhavig ontwerp amendementen indienen om de tekst van bedoeld ontwerp in overeenstemming te brengen, zonder evenwel de inhoud van deze beschikkingen te wijzigen.

Nieuw artikel 7. — Neemt het essentiële over van de bepalingen die in de gecoördineerde wetten werden ingevoegd bij de wet van 12 maart 1958, ten einde in bepaalde voorwaarden de gelijkstelling van zekere technische of normaalstudiën te verzekeren met de middelbare studiën.

Nieuw artikel 8. — Deze bepaling maakt een fundamenteel element uit van het nieuwe toelatingsregime. Het maturiteitsexamen ingericht door de onderwijsinrichting op het einde van het laatste jaar verschilt van de traditionele proeven dank zij de volgende bijzonderheden :

1° het heeft plaats voor een examencommissie die, onder het voorzitterschap van het hoofd van de inrichting, de leraars van het laatste jaar groepeert (hetgene de individuele verantwoordelijkheid vervangt door een collegiale verantwoordelijkheid) en daarenboven leden omvat die noch tot de klas noch tot de inrichting behoren (wat een factor van wedijver uitmaakt);

2° het wordt derwijze opgevat dat in een geest van synthese de intellectuele vorming van de leerling, de nauwkeurigheid van zijn denken en uitdrukken kunnen beoordeeld worden.

Article 9 nouveau. — La Commission d'homologation reprend, en matière d'homologation, les pouvoirs du jury institué par l'article 7 actuel.

Sa composition reste la même.

Article 10 nouveau. — § 1er. — Reprend une disposition existante.

§ 2. — La grande majorité des établissements étant organisés ou subventionnés par l'Etat, la référence à l'article 6 de la loi du 29 mai 1959 a une portée pratique évidente. La valeur de l'enseignement dans les établissements ou sections non subventionnés sera établie par analogie.

§ 3. — L'article 23 de la loi du 29 mai 1959 prévoit qu'un système d'homologation devra être instauré notamment dans l'enseignement moyen inférieur et dans l'enseignement technique. Ceci doit permettre à la Commission d'homologation de l'enseignement moyen supérieur de se décharger de la tâche d'apprécier elle-même le degré de formation acquis au cours des trois premières années.

§ 4. — Règle le cas des études partielles entreprises sous un autre régime que celui de l'enseignement belge; la Commission reçoit à cet égard un pouvoir d'appréciation.

Article 11 nouveau. — Ce jury reprend les attributions du jury prévu dans la loi actuelle, sauf pour l'homologation qui est réservée à la Commission visée à l'article 9 nouveau. La composition reste la même. Toutefois le jury est subdivisé en deux chambres, une par régime linguistique. A signaler que la même réforme est étendue au jury central de l'enseignement secondaire inférieur institué par l'article 7 nouveau. Du fait que les différentes sections de l'enseignement moyen ont désormais un caractère omni-valent, il est indispensable que le programme des matières des examens à subir devant le jury central puisse suivre de près celui de ces différentes sections.

C'est pourquoi il est proposé, pour des raisons purement pratiques, de confier au Roi le soin de déterminer les matières des examens. Les jurys centraux jouent avant tout un rôle supplétif; leurs programmes ne peuvent donc être que nécessairement le reflet de ceux arrêtés ou approuvés par l'Etat pour les établissements d'enseignement.

Du reste, on ne fait ainsi que s'aligner sur ce qui a été admis en 1958, lors de la création du jury central de l'enseignement secondaire inférieur.

Il n'est pas inutile de souligner les grandes possibilités offertes par la disposition faisant l'objet de la dernière phrase de l'article 11 nouveau et empruntée à l'article 13 actuel. Les dispenses de matières d'examen permettront notamment aux éléments de valeur issus des autres formes de l'enseignement secondaire de multiplier leurs chances d'accéder aux études universitaires.

Article 12 nouveau. — A rapprocher de l'article précédent.

Article 14 nouveau. — Reprend la substance de l'article 14 actuel sous une forme qui permettra une adaptation

Nieuw artikel 9. — De homologatiecommissie neemt, inzake homologatie, de bevoegdheid over van de commissie ingesteld bij artikel 7 van de huidige wet.

Haar samenstelling blijft dezelfde.

Nieuw artikel 10. — § 1. — Neemt een bestaande bepaling over.

§ 2. — Daar de grote meerderheid der inrichtingen ingericht of gesubsidieerd zijn door de Staat heeft de verwijzing naar artikel 6 van de wet van 29 mei 1959 een duidelijke praktische draagwijdte. De waarde van het onderwijs in de niet gesubsidieerde inrichtingen of afdelingen zal bij analogie uitgemaakt worden.

§ 3. — Artikel 23 van de wet van 29 mei 1959 voorziet dat een homologatiestelsel zal ingevoerd worden, onder meer in het lager middelbaar onderwijs en in het technisch onderwijs. Dit moet het de homologatiecommissie voor het hoger middelbaar onderwijs mogelijk maken zich te ontlasten van de taak zelf een oordeel te vellen over de ontwikkelingsgraad die in de eerste drie jaren werd verworven.

§ 4. — Regelt het geval van de gedeeltelijke studiën die aangevat werden onder een ander stelsel dan dat van het Belgisch onderwijs. De commissie krijgt in dit opzicht een beoordelingsbevoegdheid.

Nieuw artikel 11. — Deze examencommissie neemt de bevoegdheid over van de in de bestaande wet vermelde examencommissie, behalve voor de homologatie die tot de bevoegdheid behoort van de in het nieuw artikel 9 bedoelde commissie. De samenstelling blijft dezelfde; de examencommissie wordt echter in twee kamers verdeeld, één per taalstelsel. Op te merken valt dat dezelfde hervorming uitgebreid wordt tot de centrale examencommissie van het lager secundair onderwijs, ingesteld bij het nieuw artikel 7. Door het feit dat de verschillende afdelingen van het middelbaar onderwijs voortaan een volledig gelijkwaardig karakter hebben, is het onontbeerlijk dat het programma van de vakken der examens, af te leggen voor de centrale examencommissie, van dichtbij het programma van deze verschillende afdelingen kan volgen.

Daarom is er voorgesteld, omwille van louter praktische redenen, aan de Koning de zorg toe te vertrouwen de vakken der examens te bepalen. De centrale examencommissies spelen vóór alles een suppletieve rol; hun programma's mogen derhalve noodzakelijkerwijs niets anders zijn dan de weerspiegeling van de programma's vastgesteld of goedgekeurd door de Staat voor de onderwijsinrichtingen.

Overigens doet men niets anders dan zich te richten naar hetgene reeds in 1958 werd aangenomen, ten tijde van de oprichting van de centrale examencommissie van het lager secundair onderwijs.

Het is wel nuttig te wijzen op de grote mogelijkheden die geboden worden door de bepaling die het voorwerp uitmaakt van de laatste zin van het nieuw artikel 11 en, ontleend werd aan artikel 13 van de huidige wet. De vrijstellingen van examenvakken zullen het de waardevolle elementen uit de andere vormen van het secundair onderwijs mogelijk maken hun kansen om toegang te hebben tot de universitaire studiën te vermenigvuldigen.

Nieuw artikel 12. — In verband te brengen met het voorgaande artikel.

Nieuw artikel 14. — Neemt de inhoud over van het huidige artikel 14, doch in een vorm die een meer soepele

plus souple du régime des équivalences à l'évolution future des relations internationales.

* * *

Nous croyons que le présent projet pourra, tout en créant un système de réelles garanties, ouvrir plus largement l'éventail du recrutement des futurs diplômés universitaires et multiplier ainsi les chances d'ouvrir les cadres de la société au plus grand nombre d'éléments capables.

*Le Ministre de l'Education Nationale
et de la Culture,*

aanpassing mogelijk zal maken van het stelsel der gelijkwaardigheden aan de latere evolutie van de internationale betrekkingen.

* * *

We geloven dat dit ontwerp, benevens het tot stand brengen van een stelsel van werkelijke waarborgen, het zal mogelijk maken de gamma der aanwerving van de toekomstige universiteitsgediplomeerden te verruimen en op die manier de mogelijkheden te vergroten om de kaders van de maatschappij toegankelijk te maken voor het grootst mogelijk aantal bekwame elementen.

*De Minister van Nationale Opvoeding
en Cultuur,*

V. LAROCK.

*Le Ministre de la Culture,
Adjoint à l'Education Nationale,*

*De Minister van Cultuur,
Adjunct voor Nationale Opvoeding,*

R. VAN ELSLANDE.

AVIS DU CONSEIL D'ETAT.

Le CONSEIL D'ETAT, section de législation, deuxième chambre, saisi par le Ministre de l'Education nationale et de la Culture et le Ministre de la Culture, Adjoint à l'Education nationale, le 12 décembre 1962, d'une demande d'avis sur un projet de loi « modifiant en ce qui concerne les conditions d'admission aux examens des grades académiques, les lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires », a donné le 10 janvier 1963 l'avis suivant :

Observations générales.

Un des buts essentiels du projet est de modifier les lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires, en vue d'organiser, conformément aux recommandations du Conseil national de la politique scientifique, « l'omnivalence des certificats homologués d'enseignement moyen du degré supérieur pour les sections : gréco-latine, latin-sciences, latin-mathématiques, moderne scientifique, moderne scientifique B et moderne économique ».

Comme le note l'exposé des motifs, « l'omnivalence permettrait à tout élève ayant terminé ses études dans l'une de ces sections d'avoir la possibilité d'entrer à l'université et d'y poursuivre n'importe quelles études, sans que son choix soit limité, comme c'est le cas actuellement, par l'exigence de tel ou tel certificat déterminé d'études moyennes supérieures ».

Aux termes de l'analyse faite par le Gouvernement, l'article 5 nouveau des lois coordonnées résume toute l'économie du projet, les articles suivants ne faisant qu'en préciser la mise en application.

Suivant cet article, il existera désormais cinq possibilités d'admission aux examens universitaires :

1° soit avec un diplôme homologué de n'importe quelle section, conféré par l'établissement que le récipiendaire a fréquenté en dernier lieu;

2° soit avec un certificat homologué de n'importe quelle section moyennant la réussite d'un examen d'aptitude subi devant le jury central de l'enseignement moyen supérieur;

3° soit avec un diplôme conféré par le jury central;

4° soit avec un certificat conféré par le jury central moyennant la réussite de l'examen d'aptitude prévu au 2°;

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE.

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, tweede kamer, de 12e december 1962 door de Minister van Nationale Opvoeding en Cultuur en de Minister van Cultuur, Adjunct voor Nationale Opvoeding, verzocht hun van advies te dienen over een ontwerp van wet « waarbij de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens worden gewijzigd, wat betreft de voorwaarden voor toelating tot de examens voor het behalen van de academische graden », heeft de 10^e januari 1963 het volgende advies gegeven :

Algemene opmerkingen.

Een van de voornaamste oogmerken van het ontwerp is de wijziging van de wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens, ten einde, overeenkomstig de aanbevelingen van de Nationale Raad voor wetenschapsbeleid, « een volledige gelijkwaardigheid der gehomologeerde getuigsschriften van middelbare studien van de hogere graad in te voeren voor de afdelingen : Grieks-Latijn, Latijn-Wetenschappen, Latijn-Wiskunde, moderne wetenschappelijke, modern wetenschappelijke B en modern economische ».

« De volledige gelijkwaardigheid », aldus de memorie van toelichting, zou « om het even welke leerling die zijn studien beëindigd heeft in één van deze afdelingen, de mogelijkheid bieden in de universiteit opgenomen te worden en er gelijk welke studien voort te zetten, zonder dat zijn keuze, zoals thans het geval is, beperkt wordt door een voorschrift luidens hetwelk een of ander bepaald getuigsschrift van hoger middelbaar onderwijs vereist is ».

Zoals de Regering in de ontleding van de artikelen zegt, houdt het nieuwe artikel 5 heel het opzet van het ontwerp in en preciseren de volgende artikelen slechts de tenuitvoerlegging ervan.

Volgens dat artikel zullen voortaan vijf wegen leiden naar universitaire examens :

1° hetzij een gehomologeerd diploma van om het even welke afdeling, dat toegekend is door de laatste inrichting die de examinandus bezocht heeft;

2° hetzij een gehomologeerd getuigsschrift van gelijk welke afdeling, mits met goed gevolg een bekwaamheidsexamen afgelegd wordt voor de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs;

3° hetzij een diploma dat door de centrale examencommissie is uitgereikt;

4° hetzij een getuigsschrift uitgereikt door de centrale examencommissie, mits met goed gevolg het onder 2° bedoelde bekwaamheidsexamen wordt afgelegd;

5° soit avec un diplôme attestant la réussite d'une épreuve d'admission aux examens de candidat en sciences — groupes sciences mathématiques ou physiques — ou de candidat ingénieur civil ou de candidat ingénieur agronome. Toutefois cette épreuve reste, comme actuellement, la seule voie pour l'accès au grade de candidat ingénieur civil.

On observera tout de suite que le projet proclame le principe de l'omnivaleur de tous les diplômes, sans s'assurer que le candidat soit à même de suivre tel ou tel enseignement supérieur auquel les études attestées par le diplôme obtenu ne l'ont pas préparé.

Pareille omnivalence est purement théorique et ne correspond pas à une omnivalence réelle.

En effet, il y a des études universitaires qui requièrent des connaissances que les titulaires de certains diplômes ne possèdent pas. Tel est le cas de la philologie classique, impliquant la connaissance du grec et du latin, alors que pareille connaissance est évidemment exclue chez les candidats issus des sections modernes scientifiques et modernes économiques.

Tel est encore le cas de la candidature en philosophie et lettres, qui prépare aux études de droit, à la philosophie, à l'histoire et aux philologies classique et romane qui comportent des matières, le latin par exemple, auxquelles certains diplômes d'humanités ne préparent pas.

L'omnivaleur théorique des diplômes n'empêchera donc pas, dans certains cas, des exclusions en fait.

Le projet fait une distinction entre le *diplôme* homologué et le *certificat* homologué d'études moyennes supérieures (article 5, § 1er, 1° et 2°, nouveau).

Le diplôme et le certificat attestent tous deux que les titulaires ont suivi avec succès un cycle complet d'études moyennes, qu'ils ont passé les deux dernières années dans la même section et qu'ils ont obtenu au moins 50 % du total des points aux épreuves et travaux de la dernière année.

Le diplôme seul atteste, en outre, que les titulaires ont obtenu au moins 50 % du total des points à un examen de fin d'études organisé dans l'établissement fréquenté. Par là, le diplôme donne accès à l'enseignement supérieur.

Le certificat, par contre, ne permettra pas cet accès, mais constituera, selon l'exposé des motifs, « un titre suffisant pour accéder aux divers emplois de l'administration, du commerce et de l'industrie, pour lesquels les employeurs exigent la formation donnée par les humanités ». Il importe cependant d'observer à ce propos qu'à la différence de ce qu'il fait pour les diplômes, le projet ne contient aucune disposition relative aux effets légaux des certificats d'études qu'il institue. Les particuliers et les pouvoirs publics continueront, dès lors, à déterminer librement l'autorité qu'ils reconnaissent à ces certificats pour la collation des emplois. Les titulaires d'un certificat pourront, toutefois, bénéficier des mêmes avantages que les titulaires d'un diplôme s'ils subissent avec succès, devant le jury central de l'enseignement moyen supérieur, un examen d'aptitude qui, selon l'expression employée par l'exposé des motifs à propos du diplôme, « devra attester la capacité à l'enseignement supérieur ».

Selon l'exposé des motifs, l'examen de fin d'études donnant accès à l'enseignement supérieur portera « sur un programme fixé uniformément par le Roi », et l'article 8 nouveau dispose que « le Roi détermine les matières de l'examen », disposition qui, d'après le fonctionnaire délégué, devrait être complétée par les mots « et le niveau des connaissances exigées », par analogie avec les dispositions semblables que le projet insère dans les articles 11 et 12 nouveaux des lois coordonnées.

Un pareil pouvoir conféré au Roi est difficilement compatible avec l'article 17 de la Constitution. Le domaine de l'enseignement organisé aux frais de l'Etat relève, en effet, du législateur en ce qui concerne, à tout le moins, l'essentiel de ses structures; il n'est pas permis de déléguer au Roi le pouvoir de régler souverainement une matière réservée au seul législateur. En l'espèce, c'est à la loi seule qu'il appartient de déterminer les principes et les règles fondamentales qui doivent régir l'examen de fin d'études et, notamment, la matière de cet examen.

A cet égard, il est nécessaire que l'on sache si et dans quelle mesure l'examen portera sur la maturité intellectuelle du candidat et sur les connaissances qu'il a acquises au cours des humanités. En ce qui concerne ces connaissances, il est certain que l'importance des matières à présenter peut avoir pour conséquence de modifier la conception même de la formation des élèves de dernière année, étant donné qu'en prévision de l'examen de fin d'études, il faudra éventuellement procéder à des répétitions multipliées qui alourdiront considérablement les programmes de rhétorique ou de première, et enlèveront par là même à ceux-ci une partie de leur caractère formatif, pour y substituer un régime de préparation intensive à une épreuve déterminée dont dépend l'accès du candidat aux études universitaires.

C'est là une question essentielle de structure que le législateur seul est habilité à trancher.

5° hetzij een diploma waaruit blijkt, dat met goed gevolg een examen is afgelegd voor toelating tot de examens van kandidaat in de wetenschappen — groep wis- of natuurkunde —, van kandidaat-burgerlijk ingenieur of van kandidaat-landbouwkundig ingenieur. Dat examen blijft echter, zoals thans, de enige weg naar de graad van kandidaat-burgerlijk ingenieur.

Dadelijk valt op, dat het ontwerp, het beginsel van de « volledige gelijkwaardigheid » van alle diploma's huidige, zonder er acht op te slaan of de kandidaat in staat is tot het volgen van een bepaalde tak van het hoger onderwijs, waarop hij niet is voorbereid door de studien die hij blijkens zijn diploma heeft gedaan.

Zulks een gelijkwaardigheid is zuiver theoretisch en voldoet nog niet aan de eisen van een ook werkelijke gelijkwaardigheid.

Er zijn universitaire studien waarvoor een kennis vereist is die de houders van bepaalde diploma's niet bezitten. Een voorbeeld is de klassieke filologie, waarvoor men Grieks en Latijn moet kennen, wat vanzelfsprekend uitgesloten is bij kandidaten die de modern wetenschappelijke en modern economische afdelingen hebben gevolgd.

Een ander voorbeeld is de kandidatuur in de letteren en wijsbegeerte, voorbereidend tot de rechten, de wijsbegeerte, de geschiedenis, de klassieke en de Romaanse filologie, waarin vakken worden gedoceerd zoals bijvoorbeeld Latijn, waartoe bepaalde humanioradiploma's niet voorbereiden.

Dat de diploma's in theorie volledig gelijkwaardig zijn, zal dus niet verhinderen, dat in sommige gevallen kandidaten feitelijk worden uitgesloten.

Het ontwerp maakt een onderscheid tussen het gehomologeerd diploma en het gehomologeerd *getuigschrift* van middelbare studien van de hogere graad (nieuw artikel 5, § 1, 1° en 2°).

Uit het diploma én uit het getuigschrift blijkt, dat de houders ervan met goed gevolg een volledige cyclus van middelbare studien hebben gevolgd, dat zij de laatste twee jaar in dezelfde afdeling hebben doorgebracht en dat zij in de examens en werken van het laatste jaar ten minste 50 % van het puntentotaal hebben behaald.

Uit dit diploma alleen blijkt ook nog, dat de houders ervan ten minste 50 % van het puntentotaal hebben behaald in een eindexamen dat in de bezochte inrichting plaats had. Zodoende verleent het diploma toegang tot het hoger onderwijs.

Het getuigschrift daarentegen verleent die toegang niet, maar is, volgens de memorie van toelichting, « een voldoende bevoegdheidsbewijs voor de toegang tot de verschillende betrekkingen in administratie, handel en nijverheid, waarvoor de werkgevers de door de humaniora verstrekte vorming eisen ». Hierbij moet worden opgemerkt dat het ontwerp, in tegenstelling met wat het voor de diploma's doet, niets bepaalt over de wettelijke gevolgen van de studiegetuigschriften die het instelt. Particulieren en overheid zullen dus voorts vrij blijven om te bepalen, welke waarde zij aan die getuigschriften hechten voor het bevelen van betrekkingen. Wel zullen houders van een getuigschrift dezelfde voordelen als houders van een diploma kunnen genieten, als zij voor de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs met goed gevolg een bekwaamheidsexamen afleggen waaruit, zoals de memorie van toelichting over het diploma zegt, « de bekwaamheid tot het volgen van hoger onderwijsstudien moet blijken ».

Volgens de memorie van toelichting zal het eindexamen dat toegang verleent tot het hoger onderwijs, moeten worden afgelegd « over een programma dat door de Koning eenvormig is vastgelegd »; volgens het nieuwe artikel 8 « bepaalt de Koning de vakken van dit examen ». Die bepaling zou volgens de gemachtigde ambtenaren moeten worden aangevuld met de woorden « alsook het peil van de vereiste kennis », naar analogie met soortgelijke bepalingen welke het ontwerp in de nieuwe artikelen 11 en 12 van de gecoördineerde wetten invoegt.

Het verlenen van zulk een bevoegdheid aan de Koning is bezwaarlijk bestaansbaar met artikel 17 van de Grondwet. Het op Staatskosten ingerichte onderwijs, althans in zijn essentiële structuren, is zaak van de wetgever; de bevoegdheid om een aangelegenheid die uitsluitend voor de wetgever is voorbehouden, souverain te regelen, mag niet aan de Koning worden opgedragen. In het onderhavige geval staat het alleen aan de wet de beginselen en de grondregelen, met name de stof van het eindexamen te bepalen.

Hier is het dan nodig, te weten of en in welke mate het examen betrekking zal hebben op de verstandelijke rijpheid van de kandidaat en op de kennis die hij in de humaniora heeft opgedaan. Wat nu die kennis betreft, de omvang van de examenstof kan er stellig oorzaak van zijn, dat de opleiding van de laatste jaarsleerlingen anders gaat worden opgevat, omdat men met het oog op het eindexamen wellicht veel zal moeten repeteren, met het gevolg dat het leerplan van de retorica of van de eerste aanzienlijk wordt verzwaaard en een deel van zijn vormend karakter verliest, dit alles om plaats te maken voor een intensieve voorbereiding op een bepaald examen dat beslist of de kandidaat al dan niet universitaire studien mag doen.

Dit is een probleem dat in hoofdzaak de structuur betreft en waaraan alleen de wetgever een oplossing mag en kan geven.

Une autre caractéristique fondamentale du projet est de soustraire à l'empire de la loi le programme des épreuves préparatoires à subir, d'une part, par les récipiendaires qui ne possèdent pas de certificat de fin d'études moyennes admis par le jury d'homologation (articles 10 et 10bis des lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires) et, d'autre part, par les futurs candidats ingénieur civil devant un jury universitaire ou devant le jury d'homologation, (article 12 des mêmes lois).

Dans le régime que l'on veut organiser, les articles 10, 10bis et 12 précités sont abrogés et remplacés par les articles 11 et 12 nouveaux. Le premier de ces deux articles, qui traite du jury central de l'enseignement moyen supérieur, dispose que c'est le Roi qui déterminera désormais les matières des examens et le niveau des connaissances exigées, tandis que le second de ces articles, qui traite des examens d'admission institués par les universités, dispose également que le Roi déterminera les matières de ces examens ainsi que le niveau des connaissances exigées.

On aperçoit immédiatement combien la réforme envisagée est profonde. D'une part, il ne se trouvera plus aucune disposition de loi pour déterminer les conditions d'accès aux études universitaires de ceux qui ne possèdent pas de diplômes homologués d'études moyennes supérieures. D'autre part, il y a lieu d'être attentif aux incidences que ne saurait manquer d'avoir une telle réforme sur l'établissement des programmes de l'enseignement moyen. En effet, il n'existera plus aucune disposition législative, valant indirectement tant pour l'enseignement libre que pour l'enseignement donné aux frais des pouvoirs publics, dont pourra être dégagé, ne fût-ce que dans ses orientations essentielles, le programme d'un enseignement correspondant aux humanités. Toute cette matière, ainsi enlevée au législateur, relèvera désormais de la seule compétence du pouvoir exécutif.

Une attribution de pouvoirs, aussi large, qu'aucune règle légale ne vient limiter, ne se concilie pas avec le prescrit de l'article 17 de la Constitution.

Sans doute, les lois coordonnées sur l'enseignement moyen fixent-elles le programme d'enseignement de la section des humanités anciennes et de la section des humanités modernes, dans les athénées et lycées royaux, ainsi que le programme d'enseignement des écoles moyennes (articles 21 à 24 de ces lois). Mais l'existence conjointe d'un programme de nature légale pour les athénées et d'un programme de nature réglementaire — qui pourrait être différent du premier — pour les épreuves préparatoires correspondantes à subir devant le jury central de l'enseignement moyen supérieur, est évidemment inadmissible. En raison de la contrariété qui pourrait en résulter, il s'impose d'autant plus que cette matière soit réglée par le législateur.

Il existe une étroite connexité entre le présent projet et celui qui a été soumis au Conseil d'Etat sous le n° L. 8221. Tandis que ce dernier projet a pour objet, de modifier, en ce qui concerne les matières d'examen et les programmes d'enseignement, les lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires, le premier projet a pour objet de modifier les mêmes lois en ce qui concerne les conditions d'admission aux examens conduisant aux grades académiques. On règle donc, d'une part, les conditions d'accès aux études universitaires et, d'autre part, les conditions d'établissement et de modification du programme de ces études.

En raison des liens qui unissent les deux projets et des modifications profondes qu'ils apportent à l'économie des lois précitées, concernant notamment l'ampleur de la délégation des pouvoirs attribués au Roi par le législateur, il conviendrait de les fusionner ou, tout au moins, de les soumettre en même temps aux Chambres législatives.

Observations particulières et analyse des articles.

Le projet devrait être divisé en deux chapitres :

Chapitre Ier : Modifications aux lois sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires, coordonnées le 31 décembre 1949.

Chapitre II : Dispositions transitoires et finales.

Pour respecter la terminologie actuelle des lois modifiées par le chapitre Ier, il y aurait lieu de remplacer les mots « avec succès » par les mots « avec fruit ».

Articles Ier et 2 du projet.

Ces articles devraient être fusionnés en un seul article rédigé comme suit :

« Article Ier. — Le titre Ier, chapitre II, des lois sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires, coordonnées le 31 décembre 1949, modifié par les lois des 17 décembre 1952, 12 mars 1958 et... (projet de loi n° 398-1, dont question

Een ander hoofdkenmerk van het ontwerp is, dat de wet niet langer zelf de stof bepaalt van de voorbereidende examens die moeten worden afgelegd, enerzijds door de examandi die geen door de homologatiecommissie aangenomen eindgetuigschrift van middelbare studiën bezitten (artikelen 10 en 10bis van de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens), anderzijds door de toekomstige kandidaat-burgerlijk ingenieurs, voor een universitaire commissie of voor de homologatiecommissie (artikel 12 van dezelfde wetten).

In de nieuw ontworpen regeling worden de artikelen 10, 10bis en 12 opgeheven en door de nieuwe artikelen 11 en 12 vervangen. Het eerste, dat handelt over de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs, bepaalt dat de examenstof en het peil van de vereiste kennis voortaan door de Koning worden bepaald, terwijl het tweede, dat handelt over de door de universiteiten ingerichte toelatingsexamens, ook bepaalt dat de Koning de stof van die examens en het peil van de vereiste kennis vaststelt.

Hoe ver de hervorming gaat, blijkt onmiddellijk. Enerzijds zal er geen wettelijk meer zijn om te bepalen onder welke voorwaarden zij die geen gehomologeerd diploma van middelbare studiën van de hogere graad bezitten, tot universitaire studiën toegang krijgen. Anderzijds moet worden gelet op de terugslag welke die hervorming ongetwijfeld zal hebben op de vaststelling van het leerplan van het middelbaar onderwijs. Uit geen wetsbepaling, die onrechtstreeks zowel voor het vrij als voor het op overheidskosten gegeven onderwijs zou gelden, zal immers nog, al was het maar in de hoofdrichtingen, het leerplan van een met de humaniora overeenstemmend onderwijs kunnen worden afgeleid. Die hele materie, die aldus aan de wetgever wordt onttrokken, zal voortaan uitsluitend tot de bevoegdheid van de uitvoerende macht behoren.

Een zo ruime toekenning van bevoegdheden, die door geen wettelijke regel wordt beperkt, is niet overeen te brengen met het voorschift van artikel 17 van de Grondwet.

De gecoördineerde wetten op het middelbaar onderwijs bepalen weliswaar het leerplan van de afdelingen oude en moderne humaniora in de koninklijke athenea en lycea, alsook het leerplan van de middelbare scholen (artikelen 21 tot 24 van die wetten). Maar het gaat niet op dat naast een wettelijk leerplan voor de athenea een wellicht verschillend, bij verordening vastgesteld leerplan zou bestaan voor de overeenkomstige voorbereidende examens die moeten worden afgelegd voor de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs. Het gevaar voor de tegenstelling die daaruit kan ontstaan, maakt een wetgevende regeling in die aangelegenheid des te noodzakelijker.

Het onderhavige ontwerp gaat nauw samen met het ontwerp dat aan de Raad van State is voorgelegd onder n° 8221. Dit strekt ertoe, de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens te wijzigen wat de examenstof en het leerplan betreft; het eerste van zijn kant bedoelt die wetten te wijzigen « wat betreft de voorwaarden voor toelating tot de examens voor het behalen van de academische graden ». Men regelt dus enerzijds de voorwaarden voor toelating tot de universitaire studiën, anderzijds de voorwaarden inzake vaststelling en wijziging van de leerstof van die studiën.

Wegens het verband tussen beide ontwerpen en de diepgaande wijzigingen welke zij in genoemde wetten aanbrengen, onder meer ter zake van de omvang van de door de wetgever aan de Koning opgedragen bevoegdheid, dienen zij tot één ontwerp te worden verwerkt of althans gelijktijdig aan de Wetgevende Kamers te worden voorgelegd.

Bijzondere opmerkingen en ontleding van de artikelen.

Het ontwerp zou in twee hoofdstukken moeten worden gesplitst :

Hoofdstuk I : Wijziging van de op 31 december 1949 gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens.

Hoofdstuk II : Overgangs- en slotbepalingen.

Ter inachtneming van de huidige terminologie van de in hoofdstuk I gewijzigde wetten, vervange men de woorden « met goed gevolg » door « met vrucht ».

Artikelen 1 en 2 van het ontwerp.

Van deze artikelen make men één artikel, als volgt :

« Artikel 1. — Titel I, hoofdstuk II, van de op 31 december 1949 gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens, gewijzigd bij de wetten van 17 december 1952, 12 maart 1958 en... (ontwerp van wet

dans l'analyse des articles), est remplacé par les dispositions suivantes :

« Chapitre II... (comme au projet)...
Section 1re. — Titres d'admission.
Article 5, § 1er... ».

Au point de vue de la forme, il faudrait remplacer l'abréviation « par. » par le signe « § ».

Article 2 du projet.

Article 5 nouveau des lois coordonnées.

L'article 5 nouveau a déjà fait l'objet de certaines observations générales. C'est sous réserve de ces observations que le Conseil d'État examine ici certains aspects particuliers de cette disposition.

Il est question, dans l'article 5, d'examen d'aptitude et d'examen d'admission, sans que ces notions soient clairement précisées.

Le texte proposé ci-après fait mieux apparaître les distinctions à établir entre les divers examens envisagés par le projet.

« Article 5. — § 1er. — Sont admis à l'examen de candidat en philosophie et lettres, ... :

1° les titulaires d'un diplôme d'études moyennes supérieures, homologué par la commission instituée par l'article 9 et attestant :

a) qu'ils ont suivi avec fruit un cycle complet de six années d'études moyennes ou d'études assimilées à celles-ci conformément à l'article 6; ... (le surplus comme au projet)...

2° les titulaires d'un certificat d'études moyennes supérieures, homologué par la commission précitée et attestant qu'ils ont satisfait aux conditions énumérées au 1°, a), b) et c); ils doivent avoir été reçus, en outre, à un examen d'aptitude à accéder à l'enseignement supérieur, organisé par le jury central de l'enseignement moyen supérieur institué par l'article 11;

3° les titulaires d'un diplôme d'études moyennes supérieures, conféré par le jury central de l'enseignement moyen supérieur et attestant qu'ils ont été reçus à un examen organisé en vue de la délivrance de ce diplôme;

4° les titulaires d'un certificat d'études moyennes supérieures, conféré par le même jury central et attestant qu'ils ont été reçus à un examen organisé en vue de la délivrance de ce certificat; ils doivent avoir été reçus, en outre, à l'examen d'aptitude prévu au 2°;

5° les titulaires d'un diplôme attestant qu'ils ont été reçus à un examen organisé conformément à l'alinéa suivant ou au § 2.

Sont également admis à l'examen de candidat en sciences — groupe sciences mathématiques ou physiques — et de candidat ingénieur agronome, les titulaires d'un diplôme attestant qu'ils ont été reçus à un examen organisé par un jury institué par une université ou un établissement assimilé qui confère ces grades.

§ 2. — Sont admis à l'examen de candidat ingénieur civil, les titulaires d'un diplôme attestant qu'ils ont été reçus à un examen organisé par le jury central de l'enseignement moyen supérieur ou par un jury institué par une université ou un établissement assimilé qui confère ce grade ».

Article 6 nouveau des lois coordonnées.

Cet article reprend certaines dispositions de la loi du 12 mars 1958 tout en prévoyant le passage entre l'enseignement moyen et l'enseignement normal, que la législation actuelle ne consacrait pas encore.

L'article 6, 1°, b), serait mieux rédigé comme suit :

« Pour l'application des dispositions de l'article 5, § 1er, 1°, a) :

n° 398-1, waarvan sprake in de ontleding van de artikelen), wordt door de volgende bepalingen vervangen :

« Hoofdstuk II... (zoals in het ontwerp)...
Afdeling 1. Toelatingstitels.
Artikel 5, § 1... ».

Een vormkwestie : men vervange de afkorting « par. » door het teken « § ».

Artikel 2 van het ontwerp.

Nieuw artikel 5 van de gecoördineerde wetten.

Over het nieuw artikel 5 zijn reeds algemene opmerkingen gemaakt. Onder voorbehoud daarvan worden hier nog bijzondere aspecten van dit artikel onderzocht.

In artikel 5 is sprake van bekwaamheidsexamens en toelatingsexamens, maar een duidelijke omschrijving van die begrippen wordt niet gegeven.

De hierna voorgestelde tekst doet duidelijker het onderscheid uitkomen dat tussen de in het ontwerp bedoelde examens moet worden gemaakt.

« Artikel 5. — § 1. — Tot het examen van kandidaat in de letteren en wijsbegeerte, van kandidaat in de wetenschappen, van kandidaat in de natuur- en geneeskundige wetenschappen en van kandidaat-landbouwkundig ingenieur worden toegelaten :

1° de houders van een door de in artikel 9 ingestelde commissie gehomologeerd diploma van middelbare studiën van de hogere graad, waaruit blijkt :

a) dat zij met vrucht een volledige cyclus van zes jaar middelbaar of daarmede overeenkomstig artikel 6 gelijkgesteld onderwijs gevolgd hebben;

b) dat zij de laatste twee jaren in dezelfde afdeling gevolgd hebben;

c) dat zij ten minste 50 % van het totaal der punten voor de examens en werken van het laatste jaar behaald hebben;

d) dat zij ten minste 50 % van het totaal der punten voor het overeenkomstig artikel 8 ingerichte eindexamen behaald hebben;

2° de houders van een door genoemde commissie gehomologeerd getuigschrift van middelbare studiën van de hogere graad, waaruit blijkt dat zij aan de onder 1°, a), b) en c), genoemde voorwaarden voldaan hebben; bovendien moeten zij geslaagd zijn voor een bekwaamheidsexamen voor toelating tot het hoger onderwijs, ingericht door de in artikel 11 ingestelde centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs;

3° de houders van een door de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs verleend diploma van middelbare studiën van hogere graad, waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een examen, ingericht met het oog op het afgeven van dat diploma;

4° de houders van een door dezelfde centrale examencommissie verleend getuigschrift van middelbare studiën van de hogere graad, waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een examen, ingericht met het oog op het afgeven van dat getuigschrift; bovendien moeten zij geslaagd zijn voor het onder 2° bedoelde bekwaamheidsexamen;

5° de houders van een diploma waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een examen ingericht overeenkomstig het volgende lid of overeenkomstig § 2.

Tot het examen van kandidaat in de wetenschappen — groep wis- of natuurkunde — en van kandidaat-landbouwkundig ingenieur worden ook toegelaten de houders van een diploma waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een examen, ingericht door een examencommissie ingesteld door een universiteit of een daarmede gelijkgestelde inrichting die bedoelde graden verleent.

§ 2. — Tot het examen van kandidaat-burgerlijk ingenieur worden toegelaten de houders van een diploma waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een examen, ingericht door de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs of door een examencommissie ingesteld door een universiteit of een daarmede gelijkgestelde inrichting die bedoelde graad verleent ».

Nieuw artikel 6 van de gecoördineerde wetten.

In dit artikel zijn een aantal bepalingen uit de wet van 12 maart 1958 overgenomen, maar daarbij wordt rekening gehouden met de overgang van het middelbaar naar het normaalonderwijs en omgekeerd, hetgeen in de huidige wetgeving nog niet was geregeld.

Artikel 6, 1°, b), kan beter worden gelezen als volgt :

« Voor de toepassing van de bepalingen van artikel 5, § 1, 1°, a) :
1° ...;

a) ...;

b) les études du cycle secondaire inférieur attestées par un certificat délivré par le jury central de l'enseignement secondaire inférieur institué par l'article 7 et constatant que le titulaire a été reçu à un examen organisé par ce jury ».

En ce qui concerne le 2e de l'article 6 nouveau, l'exposé des motifs note que cette disposition ne fait que reprendre des dispositions insérées dans les lois coordonnées par la loi du 12 mars 1958. Cette affirmation doit être rectifiée. L'article 1er de la loi précitée complétait, en effet, comme suit l'article 5, § 1er, premier alinéa, des lois coordonnées :

« Pour l'application de l'alinéa 1er du présent paragraphe, sont assimilées :

1° à la classe de troisième d'un cours d'humanités, la première année de l'école normale primaire;

2° à la classe de seconde, la deuxième année de l'école normale primaire;

3° à la classe de rhétorique ou de première scientifique, l'ensemble des troisième et quatrième années de l'enseignement normal primaire, aux conditions suivantes :

a) que dans chacune de ces années d'école normale primaire soient enseignées les matières des classes d'humanités auxquelles elles sont assimilées;

b) que les matières enseignées dans l'ensemble des classes précitées ou des années d'études y assimilées portent sur un seul et même cours d'humanités ».

Alors que la loi du 12 mars 1958 déterminait elle-même les conditions dans lesquelles l'assimilation pouvait se faire, le projet, au contraire, dispose que sont assimilées aux trois dernières années du cycle d'études moyennes, « suivant les conditions fixées par le Roi », les années d'études suivies avec fruit dans l'enseignement normal primaire.

Pour éviter des critiques, il conviendrait, comme l'a fait la loi précitée, de fixer légalement les conditions essentielles de l'assimilation.

Le dernier alinéa de l'article 6 ne concorde pas entièrement avec la version néerlandaise. Il serait, d'autre part, mieux rédigé comme suit :

« Le Roi fixe les règles de passage entre le cycle secondaire inférieur de l'enseignement technique ou l'enseignement normal primaire, d'une part, et l'enseignement moyen, d'autre part, ou réciproquement ».

Article 7 nouveau des lois coordonnées.

Cet article reprend une disposition de la loi du 12 mars 1958 faisant l'objet de l'article 13bis des lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires. Il prévoit de plus explicitement la division du jury en deux chambres, suivant l'appartenance linguistique des récipiendaires.

Cette disposition trouverait mieux sa place dans les lois coordonnées sur l'enseignement moyen.

L'alinéa 2 de l'article 7 devrait être rédigé comme suit :

« Il est composé de professeurs de l'enseignement moyen et de l'enseignement technique, de telle sorte que les membres appartenant à l'enseignement officiel et les membres appartenant à l'enseignement libre y figurent en nombre égal ».

Article 8 nouveau des lois coordonnées.

En ce qui concerne cet article, le Conseil d'Etat se réfère aux développements formulés dans les observations générales au sujet de l'examen de fin d'études.

Sous réserve de ces observations, les deux premiers alinéas de la disposition devraient être rédigés comme suit :

« L'examen de fin d'études prévu à l'article 5, § 1er, 1°, d), est organisé chaque année au terme de la dernière année scolaire. Il a lieu devant un jury composé du chef de l'établissement, qui le préside et des professeurs de la dernière année. Il comprend, en outre, des interrogateurs étrangers désignés par... (indiquer l'autorité qui désigne), dont le nombre ne peut être inférieur au tiers du total des membres du jury. Les interrogateurs étrangers ont voix consultative ».

a) ...;

b) de la studien van de lagere secundaire cyclus waarvan blijkt door een getuigschrift, afgegeven door de in artikel 7 ingestelde centrale examencommissie van het lager secundair onderwijs ten bewijze dat de houder ervan geslaagd is voor een door die examencommissie ingericht examen ».

In verband met de tekst onder 2° van het nieuwe artikel 6 zegt de memorie van toelichting, dat hij alleen de bepalingen overneemt die in de gecoördineerde wetten werden ingevoegd bij de wet van 12 maart 1958. Hier is een rechtzetting nodig. Artikel 1 van genoemde wet heeft artikel 5, § 1, eerste lid, van de gecoördineerde wetten aangevuld als volgt :

« Worden voor de toepassing van het eerste lid van deze paragraaf gelijkgesteld :

1° met de derde van een humanioraleergang, het eerste jaar van de lagere normaalschool;

2° met de tweede, het tweede jaar van de lagere normaalschool;

3° met de retorica of de eerste wetenschappelijke, het geheel gevormd door het derde en vierde jaar van het lager normaalonderwijs, onder de volgende voorwaarden :

a) dat in ieder van deze jaren van de lagere normaalschool, de stof van de humanioraklassen waarmee zij gelijkgesteld zijn, onderwezen wordt;

b) dat de stof onderwezen in het geheel van de voornoemde klassen of de ermee gelijkgestelde leerjaren op één en dezelfde humanioraleergang betrekking heeft ».

De wet van 12 maart 1958 bepaalde zelf de voorwaarden waaronder gelijkstelling mogelijk was; het ontwerp daarentegen zegt, dat « onder de door de Koning vastgestelde voorwaarden » met de laatste drie jaren van de cyclus van middelbaar onderwijs worden gelijkgesteld « de leerjaren die met goed gevolg in het lager normaalonderwijs gevolgd zijn ».

Om kritiek te voorkomen, dienen ook hier, zoals in genoemde wet, de essentiële voorwaarden voor de gelijkstelling wettelijk te worden vastgesteld.

De Franse tekst van het laatste lid van artikel 6 stemt niet geheel overeen met de Nederlandse. Men leze dat lid overigens als volgt :

« De Koning bepaalt de regels inzake overgang van de lagere secundaire cyclus van het technisch onderwijs of het lager normaalonderwijs naar het middelbaar onderwijs of omgekeerd.

Nieuw artikel 7 van de gecoördineerde wetten.

Dit artikel herhaalt een bepaling van de wet van 12 maart 1958, namelijk artikel 13bis van de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens. Het voorziet bovendien uitdrukkelijk de splitsing van de examencommissie in twee kamers, naar gelang van de taal van de examinand.

Die bepaling ware beter op haar plaats in de gecoördineerde wetten op het middelbaar onderwijs.

Het tweede lid van artikel 7 leze men als volgt :

« Zij is samengesteld uit leraars van het middelbaar en van het technisch onderwijs, en wel zo dat zij evenveel leden uit het officieel als uit het vrij onderwijs telt ».

Nieuw artikel 8 van de gecoördineerde wetten.

In verband met dit artikel moge worden verwezen naar hetgeen in de algemene opmerkingen is gezegd over het eindexamen.

Onder voorbehoud van die opmerkingen, leze men het eerste en het tweede lid van het artikel als volgt :

« Het in artikel 5, § 1, 1°, d), bedoelde eindexamen wordt ieder jaar op het eind van het laatste schooljaar ingericht. Het heeft plaats voor een examencommissie, samengesteld uit het hoofd van de inrichting, dat het voorzitterschap waarneemt, en uit de leraars van het laatste jaar. Daarin hebben ook zitting niet tot de inrichting behorende door... (hier de overheid vermelden die aanwijst) aangewezen examinatoren, wier aantal niet lager mag zijn dan het derde van alle leden van de commissie samen. De examinatoren die niet tot de inrichting behoren, hebben raadgevende stem ».

Article 9 nouveau des lois coordonnées.

Sous l'empire de la législation actuelle, le jury prévu par l'article 7 des lois coordonnées a une double mission :

1° homologuer les certificats d'études moyennes, c'est-à-dire vérifier s'ils ont été délivrés conformément aux prescriptions légales;

2° siéger comme commission d'examen pour les épreuves préparatoires prévues par les articles 10, 10bis et 12 des lois coordonnées.

Comme le note l'exposé des motifs, le projet sépare les activités d'homologation et d'examen. Il charge exclusivement de l'homologation la commission d'homologation instituée par l'article 9 et confie au jury central de l'enseignement moyen supérieur institué par l'article 11 la mission de recevoir les examens à subir par les récipiendaires, à défaut de diplôme ou de certificat homologué.

L'alinéa 1er de l'article 9 serait mieux rédigé comme suit : « ..., de telle sorte que les membres appartenant à l'enseignement officiel et les membres appartenant à l'enseignement libre y figurent en nombre égal ».

Article 10 nouveau des lois coordonnées.

Cet article détermine la mission de la commission d'homologation, qui reprend en substance les pouvoirs que possédait, en matière d'homologation, le jury institué par l'article 7 actuel des lois coordonnées.

Au point de vue de la forme, il faudrait remplacer l'abréviation « par » par le signe « § ».

Le § 1er s'inspire de l'article 8 des lois coordonnées. Le début de la disposition serait mieux rédigé comme suit : « La commission constate que les diplômes et certificats ont été délivrés conformément aux prescriptions légales... ».

Le § 2 porte que la commission doit s'assurer si le programme des études effectivement suivi est un des programmes visés à l'article 6 de la loi du 29 mai 1959 modifiant la législation relative à l'enseignement gardien, primaire, moyen, normal, technique et artistique.

Cet article 6 dispose :

« A condition de respecter un programme et un horaire minimums légalement fixés, chaque pouvoir organisateur jouit pour son réseau d'enseignement, et même pour chaque institution d'enseignement, de la liberté d'aménager ses horaires et, sous réserve d'approbation ministérielle en vue d'assurer le niveau des études, d'élaborer ses programmes. »

Chaque pouvoir organisateur est libre en matière de méthodes pédagogiques. »

Cette disposition révèle une particularité en ce qui concerne les établissements d'enseignement non subsidiés. Dans le régime actuel, ces établissements ne doivent pas faire approuver leur programme d'études par le Ministre. Dans le régime nouveau, pour obtenir l'homologation de leurs diplômes ou de leurs certificats, ils seront tenus d'adopter le programme d'études d'un établissement qui suit un programme approuvé par le Ministre, ce qui apporte une limitation à la liberté d'enseignement des établissements non subsidiés.

S'il entre dans les intentions du Gouvernement de limiter l'application du § 2 aux établissements qui peuvent invoquer le bénéfice de la loi du 29 mai 1959, il conviendrait d'amender le texte en conséquence.

Le § 3 dispose que la commission constate le degré de formation acquis au cours des trois premières années d'études moyennes inférieures au vu d'un certificat homologué de l'enseignement secondaire inférieur ou d'un certificat attestant que le titulaire a été reçu à l'un des examens organisés par le jury central de l'enseignement secondaire inférieur.

D'après l'analyse des articles annexée à l'exposé des motifs, le § 3 reprendrait une disposition existante. Cela n'est pas tout à fait exact. La disposition visée est l'article 8, alinéa 3 actuel, des lois coordonnées, ainsi conçu : « Le jury apprécie le degré de formation acquis au cours des trois premières années d'études moyennes d'après les résultats obtenus par l'élève pendant la troisième année ».

On aperçoit immédiatement la différence avec le texte du projet, qui ne comporte plus aucun pouvoir d'appréciation de la commission d'homologation. Celle-ci doit se borner à constater l'existence d'un certificat homologué de l'enseignement secondaire inférieur pour en déduire le degré de formation acquis au cours des trois premières années.

Le § 3 implique l'homologation des certificats de l'enseignement secondaire inférieur, qui devient en l'espèce obligatoire. La loi du 29 mai 1959 dispose, à cet égard, en son article 23 : « Un système d'homologation sera instauré par le Roi dans l'enseignement normal et normal technique, dans l'enseignement moyen du degré inférieur ».

Nieuw artikel 9 van de gecoördineerde wetten.

Onder de huidige wetgeving heeft de in artikel 7 van de gecoördineerde wetten bedoelde commissie een tweeledige opdracht :

1° de getuigschriften van middelbare studiën homologeren, dit wil zeggen nagaan of zij overeenkomstig de wettelijke voorschriften zijn afgegeven;

2° als examencommissie zitting houden voor de voorbereidende examens, bedoeld in de artikelen 10, 10bis en 12 van de gecoördineerde wetten.

Zoals de memorie van toelichting zegt, scheidt het ontwerp de werkzaamheden die betrekking hebben op de homologatie en op het examen. Met de homologatie wordt uitsluitend de in artikel 9 ingestelde homologatiecommissie belast, terwijl de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs welke artikel 11 instelt, wordt belast met het afnemen van de examens van hen die geen gehomologeerd diploma of getuigschrift bezitten.

Het eerste lid van artikel 9 kan beter worden gelezen als volgt : « ...en wel zo dat zij evenveel leden uit het officieel als uit het vrij onderwijs telt ».

Nieuw artikel 10 van de gecoördineerde wetten.

Dit artikel bepaalt de taak van de homologatiecommissie, die in hoofdzaak de bevoegdheid overneemt welke de in het huidige artikel 7 van de gecoördineerde wetten ingestelde examencommissie inzake homologatie bezat.

Wat de vorm betreft, vervange men de afkorting « par. » door het teken « § ».

§ 1 gaat uit van artikel 8 van de gecoördineerde wetten. De bepaling kan beter beginnen als volgt : « De commissie stelt vast, dat de diploma's en getuigschriften overeenkomstig de wettelijke voorschriften zijn afgegeven... ».

§ 2 bepaalt, dat de commissie zich ervan moet vergewissen « of het werkelijk gevolgde leerplan een van de leerplannen is die bedoeld zijn bij artikel 6 der wet van 29 mei 1959 tot wijziging van de wetgeving betreffende het bewaarschoolonderwijs, het lager, middelbaar, normaal-, technisch en kunstonderwijs ».

Dat artikel 6 bepaalt :

« Op voorwaarde dat een wettelijk bepaald minimumleerplan en minimumlesrooster in acht worden genomen, beschikt elke inrichtende macht over de vrijheid voor haar onderwijsnet en zelfs voor elke onderwijsinrichting de lesroosters vast te stellen en, onder voorbehoud van goedkeuring door de Minister met het oog op het waarborgen van het studiepeil, haar leerplannen op te stellen. »

Elke inrichtende macht kiest vrij haar pedagogische methodes. »

Deze bepaling wijst op een bijzonderheid wat de niet gesubsidieerde onderwijsinrichtingen betreft. Volgens de huidige regeling moeten zij hun leerplan niet door de Minister laten goedkeuren. Volgens de nieuwe regeling moeten zij, opdat hun diploma's of getuigschriften worden gehomologeerd, het leerplan volgen van een inrichting wier leerplan door de Minister is goedgekeurd, hetgeen een beperking legt op de vrijheid van onderwijs in niet gesubsidieerde inrichtingen.

Is de bedoeling van de Regering, § 2 alleen toe te passen op inrichtingen die zich kunnen beroepen op de wet van 29 mei 1959, dan moet de tekst dienovereenkomstig worden geamendeerd.

§ 3 bepaalt, dat « de commissie het ontwikkelingspeil nagaat dat bereikt is na de eerste drie jaren middelbaar onderwijs van de lagere graad en zich hiervoor steunt op een gehomologeerd getuigschrift van lager secundair onderwijs of op een getuigschrift waaruit blijkt dat de houder geslaagd is voor een der examens ingericht door de centrale examencommissie van het lager secundair onderwijs ».

Volgens de bij de memorie van toelichting gevoegde ontleding van de artikelen, zou § 3 een bestaande bepaling overnemen. Dit is niet geheel juist. Bedoeld wordt het huidige artikel 8, derde lid, van de gecoördineerde wetten : « De jury beoordeelt de graad van ontwikkeling welke de leerling gedurende de eerste drie jaren van het middelbaar onderwijs heeft bereikt, op grond van de uitslagen welke hij tijdens het derde jaar heeft behaald ».

Dadelijk valt op in hoever die bepaling verschilt van de ontwerp-tekst, waarin de homologatie commissie geen beoordelings bevoegdheid meer heeft. Zij moet zich beperken tot de vaststelling, dat de betrokkene een gehomologeerd getuigschrift van lager secundair onderwijs bezit, om daaruit het ontwikkelingspeil af te leiden dat hij in de loop van de eerste drie jaar heeft bereikt.

§ 3 impliceert de homologatie van de getuigschriften van lager secundair onderwijs, welke homologatie dus verplicht wordt. Artikel 23 van de wet van 29 mei 1959 bepaalt in dat opzicht : « Door de Koning zal een homologatiestelsel ingevoerd worden in het normaal- en het technisch normaalonderwijs, in het middelbaar onderwijs van de lagere ».

et dans l'enseignement technique. Dans l'enseignement normal et normal technique, ce système d'homologation sera analogue à celui existant dans l'enseignement moyen ».

Or, jusqu'à présent, aucun arrêté royal concernant l'enseignement moyen du degré inférieur n'a été pris en exécution de cette disposition.

Il importerait qu'avant l'entrée en vigueur du projet, le Roi prenne les dispositions que lui impose l'article 23 de la loi du 29 mai 1959. Il faudrait insérer, d'autre part, dans le projet une disposition transitoire prévoyant que la commission d'homologation de l'enseignement moyen supérieur (article 9) exercera les attributions de la commission d'homologation de l'enseignement moyen inférieur à créer par le Roi, jusqu'à ce que celle-ci puisse délivrer les certificats sur lesquels la première commission devra se fonder pour constater le degré de formation acquis au cours des trois premières années d'études moyennes.

Le § 4 donne à la commission un pouvoir d'appréciation étendu en ce qui concerne l'équivalence entre les études partielles faites notamment à l'étranger et le programme « des classes correspondantes de l'enseignement moyen belge ».

Cette disposition soulève une difficulté. Il n'existe pas à proprement parler de programme des classes de l'enseignement moyen. Mieux vaudrait rédiger la finale du § 4 comme suit : « ...si elle estime que le programme suivi est équivalent à celui de l'enseignement moyen belge correspondant ».

Articles 11 et 12 nouveaux des lois coordonnées.

Il y a lieu de se reporter, en ce qui concerne ces articles, aux observations générales et au commentaire de l'article 9 du projet.

L'article 11, alinéa 2, serait mieux rédigé comme suit : « ...de telle sorte que les membres appartenant à l'enseignement officiel et les membres appartenant à l'enseignement libre y figurent en nombre égal ».

Article 13 nouveau des lois coordonnées.

Selon l'article 6 actuel des lois coordonnées, c'est le Roi qui règle la forme des certificats. Aucune disposition de ces lois ne prévoit de droits d'inscription ou d'homologation.

Selon l'article 13 nouveau, ce sont des arrêtés ministériels qui fixeront la forme des diplômes et certificats, le montant des droits d'inscription aux examens et le montant des droits d'homologation.

On constate ici un déplacement des pouvoirs du Roi au Ministre, correspondant au déplacement de pouvoirs du législateur au Roi qui a fait l'objet des considérations développées dans les observations générales.

Compte tenu de ces observations, il conviendrait de charger le Roi des missions que l'article 13 confie au Ministre.

Article 14 nouveau des lois coordonnées.

Cette disposition diffère de l'article 14 actuel, qu'elle remplace, en ceci que l'octroi de l'équivalence aux porteurs de certificats d'études étrangers n'est plus subordonné au principe de la réciprocité.

Article 3 (et non 4) du projet.

Cet article a un double objet :

1° permettre au Roi de coordonner les dispositions en vigueur des lois sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires;

2° permettre au Roi d'insérer dans les lois sur l'enseignement moyen, coordonnées le 30 avril 1957, les dispositions des lois sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires qui concernent l'enseignement moyen.

Le deuxième objet de la disposition est rien moins que clair. S'agit-il d'un dédoublement, c'est-à-dire de la reproduction d'une même disposition à la fois dans les lois coordonnées sur l'enseignement moyen et dans les lois coordonnées sur la collation des grades académiques et le programme des examens, ce qui constituerait un procédé tout à fait inhabituel? Le Roi sera-t-il juge des dispositions qu'il faudra insérer dans les lois coordonnées sur l'enseignement moyen?

Il est indispensable que le Gouvernement précise ses intentions en ce qui concerne, d'une part, les textes à coordonner dans les lois sur la collation des grades académiques et, d'autre part, les textes à coordonner dans les lois sur l'enseignement moyen.

L'article 3 du projet devrait être précédé d'un article contenant la disposition transitoire dont il a été question dans les observations formulées à propos de l'article 10, § 3, nouveau, des lois coordonnées.

Par voie de conséquence, le chapitre II ne devrait plus être subdivisé en sections.

grad et in het technisch onderwijs. In het normaal- en het technisch normaalonderwijs zal het afgestemd worden op het huidige homologatiestelsel in het middelbaar onderwijs ».

Tot dusver is echter ter uitvoering van die bepaling nog geen koninklijk besluit betreffende het middelbaar onderwijs van de lagere graad vastgesteld.

Vóór de inwerkingtreding van de ontwerp-wet zou de Koning de bepalingen moeten vaststellen welke artikel 23 van de wet van 29 mei 1959 voorschrijft. Anderzijds zou in het ontwerp een overgangsbepaling moeten worden ingevoegd die zegt dat de homologatiecommissie van het hoger middelbaar onderwijs (artikel 9) de bevoegdheid van de door de Koning in te stellen homologatiecommissie van het lager middelbaar onderwijs zal uitoefenen, tot deze de getuigschriften kan afgeven waarop de eerste commissie zal moeten steunen om het tijdens de eerste drie jaren middelbare studien verkregen ontwikkelingspeil na te gaan.

§ 4 verleent de commissie een ruime beoordelingsbevoegdheid met betrekking tot de gelijkwaardigheid van gedeeltelijke studien die onder meer in het buitenland zijn gedaan, met het leerplan « der overeenkomstige klassen van het Belgisch middelbaar onderwijs ».

Bij die bepaling rijst een moeilijkheid. Er bestaat geen eigenlijk leerplan van de klassen van het middelbaar onderwijs. Het slot van § 4 kan beter worden gelezen als volgt : « ... wanneer zij oordeelt dat het gevolgde leerplan gelijkwaardig is met dat van het overeenkomstig Belgisch middelbaar onderwijs ».

Nieuwe artikelen 11 en 12 van de gecoördineerde wetten.

Voor deze artikelen moge worden verwezen naar de algemene opmerkingen en naar de commentaar bij artikel 9 van het ontwerp.

Artikel 11, tweede lid, kan beter worden gelezen als volgt : « ... is samengesteld uit, ... en wel zo dat zij evenveel leden uit het officieel als uit het vrij onderwijs telt ».

Nieuw artikel 13 van de gecoördineerde wetten.

Volgens het huidige artikel 6 van de gecoördineerde wetten bepaalt de Koning de vorm van de getuigschriften. Geen bepaling van die wetten handelt over inschrijvings- of homologatierechten.

Volgens het nieuwe artikel 13 zullen ministeriële besluiten de vorm van de diploma's en getuigschriften, het bedrag van de inschrijvingsrechten voor de examens en het bedrag van de homologatierechten bepalen.

Hier wordt 's Konings bevoegdheid overgedragen aan de Minister, zoals de bevoegdheid van de wetgever aan de Koning is overgedragen. Over die overdracht is in de algemene opmerkingen gehandeld.

Met inachtneming van die opmerkingen dient de taak welke artikel 13 aan de Minister oplegt, aan de Koning te worden opgedragen.

Nieuw artikel 14 van de gecoördineerde wetten.

Deze bepaling verschilt hierin van het huidige artikel 14 waarvoor zij in de plaats komt, dat geen wederkerigheid meer vereist is voor de gelijkwaardigheid welke houders van buitenlandse studiegetuigschriften kunnen genieten.

Artikel 3 (niet 4) van het ontwerp.

Het doel van dit artikel is tweërlei :

1° de Koning machtigen tot het coördineren van de thans geldende bepalingen van de wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens;

2° de Koning machtigen tot het invoegen in de op 30 april 1957 gecoördineerde wetten op het middelbaar onderwijs, van de bepalingen uit de wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens die op het middelbaar onderwijs betrekking hebben.

Het tweede doel van de bepaling is alles behalve duidelijk.

Gaat het hier om een verdubbeling, dit is om de opnemings van eenzelfde bepaling én in de gecoördineerde wetten op het middelbaar onderwijs én in de gecoördineerde wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens, hetgeen een volkomen ongebruikelijk procedé zou zijn? Zal de Koning beslissen welke bepalingen in de gecoördineerde wetten op het middelbaar onderwijs moeten worden ingevoegd?

Het is volstrekt noodzakelijk, dat de Regering haar bedoelingen nader omschrijft in verband enerzijds met de te coördineren teksten van de wetten op het toekennen van de academische graden, anderzijds met de te coördineren teksten van de wetten op het middelbaar onderwijs.

Aan artikel 3 van het ontwerp zou een artikel moeten voorafgaan met de overgangsbepaling waarvan sprake is in de opmerkingen over het nieuwe artikel 10, § 3, van de gecoördineerde wetten.

Hoofdstuk II hoeft dan niet meer in afdelingen te worden gesplitst.

Article 4 (et non 5) du projet.

Le texte ci-après traduirait mieux les intentions du Gouvernement :

« La présente loi entre en vigueur au début de l'année civile qui suit l'année académique en cours au moment de la publication au *Moniteur belge* ».

La chambre était composée de :

Messieurs : F. Lepage, conseiller d'Etat, président;
H. Buch et G. Van Bunnin, conseillers d'Etat;
J. Limpens et R. de Ryke, assesseurs de la section de législation;

Madame : J. De Koster, greffier adjoint, greffier.

La concordance entre la version néerlandaise et la version française a été vérifiée sous le contrôle de M. F. Lepage.

Le rapport a été présenté par M. A. Vander Stichele, substitut.

Le Greffier,

(s.) J. DE KOSTER.

Le Président,

(s.) F. LEPAGE.

Pour expédition délivrée au Ministre de l'Education nationale et de la Culture.

Le 31 janvier 1963.

Le Greffier du Conseil d'Etat,
R. DECKMYN.

PROJET DE LOI

BAUDOUIN,

Roi des Belges,

A tous, présents et à venir, SALUT.

Sur la proposition de Notre Ministre de l'Education nationale et de la Culture et de Notre Ministre de la Culture, adjoint à l'Education nationale,

NOUS AVONS ARRÊTÉ ET ARRÊTONS :

Notre Ministre de l'Education nationale et de la Culture et Notre Ministre de la Culture, adjoint à l'Education nationale, sont chargés de présenter, en Notre nom, aux Chambres législatives, le projet de loi dont la teneur suit :

CHAPITRE Ier.

**Modifications aux lois sur la collation
des grades académiques
et le programme des examens universitaires,
coordonnées le 31 décembre 1949.**

Article premier.

Le titre Ier, chapitre II, des lois sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires, coordonnées le 31 décembre 1949, modifié par les

Artikel 4 (niet 5) van het ontwerp.

De bedoeling van de Regering komt beter tot uiting in de volgende tekst :

« Deze wet treedt in werking bij het begin van het kalenderjaar dat volgt op het academisch jaar dat bij de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* aan de gang is ».

De kamer was samengesteld uit :

De Heren : F. Lepage, raadsheer van State, voorzitter;
H. Buch en G. Van Bunnin, raadsheren van State;
J. Limpens en R. de Ryke, bijzitters van de afdeling wetgeving;

Mevrouw : J. De Koster, adjunct-griffier, griffier.

De overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse tekst werd nagezien onder toezicht van de H. F. Lepage.

Het verslag werd uitgebracht door de H. A. Vander Stichele, substituit.

De Griffier,

(get.) J. DE KOSTER.

De Voorzitter,

(get.) F. LEPAGE.

Voor uitgifte afgeleverd aan de Minister van Nationale Opvoeding en Cultuur.

De 31 januari 1963.

De Griffier van de Raad van State,
R. DECKMYN.

WETSONTWERP

BOUDEWIJN,

Koning der Belgen,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, ONZE GROET.

Op de voordracht van Onze Minister van Nationale Opvoeding en Cultuur en Onze Minister van Cultuur, Adjunct voor Nationale Opvoeding,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

Onze Minister van Nationale Opvoeding en Cultuur en Onze Minister van Cultuur, Adjunct voor Nationale Opvoeding zijn gelast in Onze naam bij de Wetgevende Kamers het ontwerp van wet in te dienen waarvan de tekst volgt :

HOOFDSTUK I.

**Wijzigingen van de wetten op het toekennen
van de academische graden
en het programma van de universitaire examens,
gecoördineerd op 31 december 1949.**

Eerste artikel.

Titel I, hoofdstuk II, van de wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens, gecoördineerd op 31 december

lois des 17 décembre 1957 et 12 mars 1958, est remplacé par les dispositions suivantes :

« CHAPITRE II. — De l'admission aux examens de candidat en philosophie et lettres, de candidat en sciences, de candidat en sciences naturelles et médicales, de candidat ingénieur civil et de candidat ingénieur agronome.

Section 1re. — Titres d'admission.

Article 5, § 1er. — Sont admis à l'examen de candidat en philosophie et lettres, de candidat en sciences, de candidat en sciences naturelles et médicales et de candidat ingénieur agronome :

1° les titulaires d'un diplôme d'aptitude à accéder à l'enseignement supérieur, homologué par la Commission instituée par l'article 9 et attestant qu'ils ont été reçus à un examen de maturité organisé conformément à l'article 8, en vue de la délivrance de ce diplôme;

2° les titulaires d'un diplôme d'aptitude à accéder à l'enseignement supérieur, conféré par le jury central de l'enseignement moyen supérieur et attestant qu'ils ont été reçus à un examen de maturité organisé en vue de la délivrance de ce diplôme;

3° les titulaires d'un diplôme attestant qu'ils ont été reçus à un examen d'admission organisé conformément à l'alinéa suivant ou au § 2.

Sont également admis à l'examen de candidat en sciences — groupe sciences mathématiques et physiques — et de candidat ingénieur agronome, les titulaires d'un diplôme attestant qu'ils ont été reçus à un examen d'admission organisé en vue de la délivrance de ce diplôme par un jury institué par une université ou un établissement assimilé qui confère ces grades.

§ 2. — Sont admis à l'examen de candidat ingénieur civil, les titulaires d'un diplôme attestant qu'ils ont été reçus à un examen d'admission organisé en vue de la délivrance de ce diplôme par le jury central de l'enseignement moyen supérieur ou par un jury institué par une université ou un établissement assimilé qui confère ce grade.

Article 6, § 1er. — Sont admis à l'examen de maturité :

1° les titulaires d'un certificat d'études moyennes supérieures attestant :

a) qu'ils ont suivi avec fruit un cycle complet de six années d'études moyennes ou d'études assimilées à celles-ci, conformément à l'article 7;

b) qu'ils ont accompli les deux dernières années dans la même section;

c) qu'ils ont obtenu au moins 50 % du total des points aux épreuves et travaux de la dernière année.

2° les titulaires d'un certificat d'études moyennes supérieures conféré par le jury central de l'enseignement moyen supérieur et attestant qu'ils ont été reçus à un examen organisé en vue de la délivrance de ce certificat.

1949, gewijzigd bij de wetten van 17 december 1957 en 12 maart 1958, wordt vervangen door de volgende bepalingen :

« HOOFDSTUK II. — Van de toelating tot de examens van kandidaat in de letteren en wijsbegeerte, van kandidaat in de wetenschappen, van kandidaat in de natuur- en geneeskundige wetenschappen, van kandidaat-burgerlijk ingenieur en van kandidaat-landbouwkundig ingenieur.

Afdeling 1. — Toelatingstitels.

Artikel 5, § 1. — Worden toegelaten tot het examen van kandidaat in de letteren en wijsbegeerte, van kandidaat in de wetenschappen, van kandidaat in de natuur- en geneeskundige wetenschappen en van kandidaat-landbouwkundig ingenieur :

1° de houders van een bekwaamheidsdiploma dat toegang verleent tot het hoger onderwijs, gehomologeerd door de bij artikel 9 ingestelde commissie en waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een maturiteitsexamen, ingericht overeenkomstig artikel 8, met het oog op het uitreiken van bedoeld diploma;

2° de houders van een bekwaamheidsdiploma dat toegang verleent tot het hoger onderwijs, uitgereikt door de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs en waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een maturiteitsexamen, ingericht met het oog op het uitreiken van bedoeld diploma;

3° de houders van een diploma waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een toelatingsexamen overeenkomstig hiernavolgende alinea of § 2 ingericht.

Worden eveneens toegelaten tot het examen van kandidaat in de wetenschappen — groep wis- en natuurkundige wetenschappen — en van kandidaat-landbouwkundig ingenieur, de houders van een diploma waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een toelatingsexamen ingericht, met het oog op het uitreiken van bedoeld diploma, door een examencommissie ingesteld door een universiteit of door een daarmede gelijkgestelde inrichting die deze graden uitreikt.

§ 2. — Worden toegelaten tot het examen van kandidaat-burgerlijk ingenieur, de houders van een diploma waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een toelatingsexamen ingericht, met het oog op het uitreiken van bedoeld diploma, door de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs of door een examencommissie ingesteld door een universiteit of door een daarmede gelijkgestelde inrichting die deze graad uitreikt.

Artikel 6, § 1. — Worden tot het maturiteitsexamen toegelaten :

1° de houders van een getuigschrift van hoger middelbaar onderwijs waaruit blijkt :

a) dat zij met vrucht een volledige cyclus van zes jaar middelbaar of daarmede overeenkomstig artikel 7, gelijkgesteld onderwijs hebben gevolgd;

b) dat zij de laatste twee jaren in dezelfde afdeling hebben gevolgd;

c) dat zij ten minste 50 % op het totaal der punten voor de examens en werken van het laatste jaar behaald hebben.

2° de houders van een getuigschrift van hoger middelbaar onderwijs, uitgereikt door de centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs en waaruit blijkt dat zij geslaagd zijn voor een examen ingericht met het oog op het uitreiken van bedoeld getuigschrift.

§ 2. — L'homologation du diplôme d'aptitude à accéder à l'enseignement supérieur, prévue à l'article 5, § 1er, 1° est subordonnée à l'homologation préalable par la Commission instituée par l'article 9 du certificat d'études moyennes supérieures visé par cette disposition.

Article 7, § 1er. — Pour l'application des dispositions de l'article 6, § 1er, 1°, a) :

1° sont assimilées aux trois premières années du cycle d'études moyennes :

- a) les années d'études correspondantes suivies avec fruit dans le cycle secondaire inférieur d'une école technique;
- b) les études du cycle secondaire inférieur attestées par un certificat délivré par le jury central de l'enseignement secondaire inférieur institué par le § 2 et constatant que le titulaire a été reçu à un examen organisé par ce jury.

2° sont assimilées aux trois dernières années du cycle d'études moyennes, les années d'études suivies avec fruit dans l'enseignement normal primaire, à condition

- a) que le programme de cet enseignement soit équivalent à celui de l'enseignement moyen;
- b) que les trois dernières années aient été accomplies dans la même section.

Le Roi détermine les modalités de cette assimilation.

Il fixe également les règles de passage entre le cycle secondaire inférieur de l'enseignement normal primaire, d'une part, et l'enseignement moyen, d'autre part, ou réciproquement.

§ 2. — Il est institué un jury central de l'enseignement secondaire inférieur comprenant deux chambres, l'une pour les récipiendaires qui présentent les examens en langue française, l'autre pour les récipiendaires qui présentent les examens en langue néerlandaise.

Il est composé de professeurs de l'enseignement moyen et de l'enseignement technique, de telle sorte que les membres appartenant à l'enseignement officiel et les membres appartenant à l'enseignement libre y figurent en nombre égal.

Le président est choisi en dehors du personnel enseignant.

Le Roi règle l'organisation et le fonctionnement de ce jury. Il détermine les matières des examens et le niveau des connaissances exigées.

Pour être admis à ces examens, les candidats doivent avoir atteint l'âge de 14 ans au 31 décembre de l'année précédant celle de la session.

Article 8. — L'examen de maturité prévu à l'article 5, § 1er, 1° est organisé chaque année au terme de la dernière année du cycle d'études moyennes ou assimilées à celles-ci. Il a lieu devant un jury composé :

1° du chef de l'établissement qui le préside et des professeurs de la dernière année;

2° d'interrogateurs étrangers à l'établissement et, à titre facultatif, de professeurs de l'établissement autres que ceux cités au 1°.

Seuls les membres cités au 1° ont voix délibérative.

§ 2. — De homologatie van het bij artikel 5, § 1, 1° voorziene bekwaamheidsdiploma dat toegang verleent tot het hoger onderwijs, wordt afhankelijk gesteld van de voorafgaande homologatie door de bij artikel 9 ingestelde commissie van het bij deze bepaling bedoelde getuigschrift van hoger middelbaar onderwijs.

Artikel 7, § 1. — Voor de toepassing van de bepalingen van artikel 6, § 1, 1°, a) :

1° worden gelijkgesteld met de eerste drie jaren van de cyclus middelbaar onderwijs :

- a) de overeenstemmende leerjaren met vrucht gevolgd in de lagere secundaire cyclus van een technische school;
- b) de studiën van de lagere secundaire cyclus, gestaafd door een getuigschrift uitgereikt door de bij § 2 ingestelde centrale examencommissie van het lager secundair onderwijs en waarbij vastgesteld wordt dat de houder geslaagd is voor een examen ingericht door bedoelde examencommissie.

2° worden gelijkgesteld met de laatste drie jaren van de cyclus middelbaar onderwijs de leerjaren die met vrucht in het lager normaalonderwijs gevolgd zijn, op voorwaarde

- a) dat het programma van dit onderwijs gelijkwaardig weze met dat van het middelbaar onderwijs;
- b) dat de laatste drie jaren in dezelfde afdeling werden gevolgd.

De Koning bepaalt de modaliteiten van deze gelijkstelling.

Hij stelt eveneens de regelen vast voor de overgang van de lagere secundaire cyclus van het technisch of het lager normaal onderwijs naar het middelbaar onderwijs, of omgekeerd.

§ 2. — Er wordt een centrale examencommissie van het lager secundair onderwijs ingesteld, uit twee kamers samengesteld, één voor de examinandi die de examens afleggen in de Nederlandse taal, de andere voor de examinandi die de examens afleggen in de Franse taal.

Deze examencommissie bestaat uit leraars van het middelbaar onderwijs en van het technisch onderwijs; ze is derwijze samengesteld dat de leden van het officieel onderwijs en de leden van het vrij onderwijs in gelijk aantal erin zetelen.

De voorzitter wordt buiten het onderwijzend personeel gekozen.

De Koning regelt de inrichting en de werking van deze examencommissie. Hij bepaalt de vakken van de examens, alsook het peil der vereiste kennis.

Om tot deze examens toegelaten te worden, moeten de kandidaten de leeftijd van 14 jaar bereikt hebben op 31 december van het jaar hetwelk voorafgaat aan dat waarin de zitting plaats heeft.

Artikel 8. — Het bij artikel 5, § 1, 1°, bedoelde maturiteitsexamen wordt ieder jaar ingericht op het einde van het laatste jaar van de cyclus middelbaar of ermede gelijkgesteld onderwijs. Het heeft plaats voor een examencommissie samengesteld uit :

1° het inrichtingshoofd, dat het voorzitterschap waarnemt, en de leraars van het laatste jaar;

2° examinatoren, die niet tot de inrichting behoren, en, facultatief, leraars van de inrichting, andere dan degenen voornoemd onder 1°.

Enkel de onder 1° vermelde leden hebben beraadslagende stem.

Les membres cités au 2° sont désignés par le pouvoir organisateur de l'établissement; le nombre des interrogateurs étrangers ne peut être inférieur au tiers du total des membres ayant voix délibérative.

L'examen comprend deux parties :

1° une dissertation dans la première langue complétée éventuellement par une conversation portant sur le sujet de la dissertation;

2° une interrogation orale, au choix du récipiendaire, sur une matière principale ou sur deux matières secondaires figurant au programme de la dernière année.

Le Roi détermine ce qu'il faut entendre par matière principale et par matière secondaire.

L'examen est subi pour chaque matière devant au moins deux membres du jury dont l'un sera, de préférence, un des interrogateurs étrangers à l'établissement.

Section 2. — Homologation des diplômes et certificats.

Article 9. — Il est institué une Commission d'homologation de l'enseignement moyen supérieur, composée de professeurs de l'enseignement moyen, de telle sorte que les membres appartenant à l'enseignement officiel et les membres appartenant à l'enseignement libre y figurent en nombre égal.

Le président est choisi en dehors du personnel enseignant.

Le Roi règle l'organisation et le fonctionnement de cette Commission.

Article 10, § 1er. — La Commission constate que les diplômes et certificats ont été délivrés conformément aux prescriptions légales.

Si le diplôme ou certificat ne répond pas à ces prescriptions ou ne présente pas un caractère suffisant de sincérité, la Commission peut fixer au chef de l'établissement un délai pour fournir la justification nécessaire.

§ 2. — La Commission doit s'assurer si le programme des études effectivement suivi est un des programmes minimum visés à l'article 6 de la loi du 29 mai 1959 modifiant la législation relative à l'enseignement gardien, primaire, moyen, normal, technique et artistique, ou un programme équivalent.

§ 3. — La Commission constate le degré de formation acquis au cours des trois premières années d'études moyennes inférieures au vu d'un certificat homologué de l'enseignement secondaire inférieur ou d'un certificat attestant que le titulaire a été reçu à un examen organisé par le jury central de l'enseignement secondaire inférieur.

§ 4. — La Commission peut prendre en considération des attestations d'études partielles suivies avec fruit dans des établissements d'enseignement secondaire situés à l'étranger ou situés en Belgique mais créés en application d'une convention internationale à laquelle adhère la Belgique, si elle estime que le programme suivi est équivalent à celui de l'enseignement moyen belge.

De onder 2° vernoemde leden worden aangeduid door de inrichtende macht van de inrichting; het aantal examinatoren die niet tot de inrichting behoren mag niet lager zijn dan een derde van het totaal aantal leden met beraadslagende stem.

Het examen omvat twee delen :

1° een verhandeling in de eerste taal, eventueel aangevuld met een gesprek over het onderwerp van de verhandeling;

2° een mondelinge ondervraging naar keus van de examinandus, over een hoofdvak of over twee bijvakken die voorkomen op het programma van het laatste jaar.

De Koning bepaalt wat dient te verstaan te worden onder hoofdvak en bijvak.

Het examen wordt voor elk vak ten overstaan van ten minste twee leden van de examencommissie afgelegd van wie één, bij voorkeur, behoort tot de examinatoren die niet tot de inrichting behoren.

Afdeling 2. — Homologatie der diploma's en getuigschriften.

Artikel 9. — Er wordt een Homologatiecommissie voor het hoger middelbaar onderwijs ingesteld, die bestaat uit leraars van het middelbaar onderwijs; ze is derwijze samengesteld dat de leden die tot het officieel onderwijs behoren en de leden die tot het vrij onderwijs behoren in gelijk aantal erin zetelen.

De voorzitter wordt buiten het onderwijzend personeel gekozen.

De Koning regelt de inrichting en de werking van deze commissie.

Artikel 10, § 1. — De Commissie stelt vast dat de diploma's en getuigschriften overeenkomstig de wettelijke voorschriften verleend werden.

Zo het diploma of getuigschrift aan deze voorschriften niet beantwoordt of zo het geen voldoende waarborgen voor betrouwbaarheid biedt, kan de Commissie aan het inrichtingshoofd een termijn opleggen binnen welke hij de nodige rechtvaardiging moet verstrekken.

§ 2. — De Commissie moet zich ervan vergewissen of het werkelijk gevolgde leerplan een van de minimum leerplannen is die bedoeld zijn bij artikel 6 der wet van 29 mei 1959 tot wijziging van de wetgeving betreffende het bewaarschoolonderwijs, het lager, middelbaar, normaal-, technisch en kunstonderwijs, of een gelijkwaardig programma.

§ 3. — De Commissie gaat het ontwikkelingspeil na dat bereikt is na de eerste drie jaren lager middelbaar onderwijs en steunt zich hiervoor op een gehomologeerd getuigschrift van lager secundair onderwijs of op een getuigschrift waaruit blijkt dat de houder beslaagt is voor een examen ingericht door de centrale examencommissie van het lager secundair onderwijs.

§ 4. — De Commissie kan attesten in aanmerking nemen met betrekking tot gedeeltelijke studiën die met vrucht gevolgd zijn in inrichtingen voor secundair onderwijs welke ofwel in het buitenland zijn gelegen ofwel in België zijn gelegen doch opgericht zijn bij toepassing van een internationale overeenkomst die door België onderschreven is, wanneer de Commissie oordeelt dat het gevolgde leerplan gelijkwaardig is met dat van het Belgisch middelbaar onderwijs.

Section 3. — *Jury central
de l'enseignement moyen supérieur.*

Article 11. — Il est institué un jury central de l'enseignement moyen supérieur, comprenant deux chambres, l'une pour les récipiendaires qui présentent les examens en langue française, l'autre pour les récipiendaires qui présentent les examens en langue néerlandaise.

Il est composé de professeurs de l'enseignement moyen, de telle sorte que les membres appartenant à l'enseignement officiel et les membres appartenant à l'enseignement libre y figurent en nombre égal.

Le président est choisi en dehors du personnel enseignant.

Le Roi règle l'organisation et le fonctionnement de ce jury. Il détermine les matières des examens et le niveau des connaissances exigées. Il peut accorder des dispenses d'interrogation sur certaines matières, aux titulaires d'un diplôme ou certificat belge permettant d'inférer qu'ils ont suivi avec fruit sur lesdites matières un enseignement équivalent.

Section 4. — *Jurys institués
par les universités et les établissements assimilés.*

Article 12. — Le Roi détermine les matières des examens d'admission organisés en vertu de l'article 5, § 1er, deuxième alinéa et § 2. Il détermine également le niveau des connaissances exigées. Il peut accorder des dispenses d'interrogation sur certaines matières, aux titulaires d'un diplôme ou certificat belge permettant d'inférer qu'ils ont suivi avec fruit sur lesdites matières un enseignement équivalent.

Section 5. — *Dispositions générales.*

Article 13. — Le Roi fixe :

1° la forme des diplômes et certificats visés dans les dispositions précédentes;

2° le montant des droits d'inscription aux examens organisés par les jurys institués par les articles 7, § 2, et 11;

3° le montant des droits d'homologation des diplômes et certificats.

Article 14. — Le Roi détermine les conditions selon lesquelles peut être reconnue l'équivalence des diplômes et certificats obtenus dans des établissements d'enseignement secondaire situés à l'étranger ou situés en Belgique, mais créés en application d'une convention internationale à laquelle adhère la Belgique, avec les diplômes et certificats homologués de l'enseignement moyen supérieur. »

CHAPITRE II.

Dispositions transitoires et finales.

Art. 2.

En attendant que le Roi ait établi, en application de l'article 23 de la loi du 29 mai 1959 modifiant la législation relative à l'enseignement gardien, primaire, moyen, normal, technique et artistique, une Commission d'homologation de l'enseignement secondaire inférieur, les attributions de cette Commission sont exercées par la Commis-

Afdeling 3. — *Centrale examencommissie
van het hoger middelbaar onderwijs.*

Artikel 11. — Er wordt een centrale examencommissie van het hoger middelbaar onderwijs ingesteld, uit twee kamers samengesteld, één voor de examinandi die de examens afleggen in de Nederlandse taal, de andere voor de examinandi die de examens afleggen in de Franse taal.

Deze examencommissie bestaat uit leraars van het middelbaar onderwijs; ze is derwijze samengesteld dat de leden die tot het officieel onderwijs behoren en de leden die tot het vrij onderwijs behoren in gelijk aantal erin zetelen.

De voorzitter wordt buiten het onderwijzend personeel gekozen.

De Koning regelt de inrichting en de werking van deze examencommissie. Hij bepaalt de vakken van de examens, alsook het peil van de vereiste kennis. Hij kan vrijstelling van de ondervraging over sommige vakken verlenen aan de houders van een Belgisch diploma of getuigschrift waaruit kan worden opgemaakt dat zij voor de bedoelde vakken een gelijkwaardig onderwijs met vrucht genoten hebben.

Afdeling 4. — *Examencommissies ingesteld
door de universiteiten
of door de daarmee gelijkgestelde inrichtingen.*

Artikel 12. — De Koning bepaalt de vakken van de krachtens artikel 5, § 1, tweede alinea en § 2 ingerichte toelatingsexamens. Hij bepaalt eveneens het peil van de vereiste kennis. Hij kan vrijstelling van de ondervraging over sommige vakken verlenen aan de houders van een Belgisch diploma of getuigschrift waaruit kan worden opgemaakt dat zij voor bedoelde vakken een gelijkwaardig onderwijs met vrucht genoten hebben.

Afdeling 5. — *Algemene bepalingen.*

Artikel 13. — De Koning bepaalt :

1° de vorm van de diploma's en van de getuigschriften die in de vorige bepalingen zijn bedoeld;

2° het bedrag van de inschrijvingsrechten voor de examens ingericht door de centrale examencommissies bij artikelen 7, § 2, en 11 ingesteld;

3° het bedrag der homologatierechten van de diploma's en van de getuigschriften.

Artikel 14. — De Koning bepaalt de voorwaarden tot gelijkstelling van de diploma's en getuigschriften uitgekeerd door inrichtingen voor secundair onderwijs welke ofwel in het buitenland zijn gelegen ofwel in België zijn gelegen doch opgericht zijn bij toepassing van een internationale overeenkomst die door België onderschreven is, met de gehomologeerde diploma's en getuigschriften van hoger middelbaar onderwijs. »

HOOFDSTUK II.

Overgangs- en slotbepalingen.

Art. 2.

In afwachting dat de Koning een homologatiecommissie voor het lager secundair onderwijs heeft tot stand gebracht, in uitvoering van artikel 23 van de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van de wetgeving betreffende het bewaarschoolonderwijs, het lager, middelbaar, normaal-, technisch en kunstonderwijs, zullen de bevoegdheden van

sion d'homologation de l'enseignement moyen supérieur.

Art. 3.

Le Roi peut coordonner les dispositions légales relatives à la collation des grades académiques et au programme des examens universitaires, en tenant compte des modifications expresses ou implicites que ces dispositions auraient subies au moment où les coordinations seront établies.

A cette fin, Il peut :

1° modifier l'ordre, le numérotage et en général, la présentation des dispositions à coordonner;

2° mettre les références contenues dans les lois à coordonner en concordance avec le numérotage nouveau;

3° sans porter atteinte aux principes inscrits dans les dispositions à coordonner, modifier la rédaction, en vue d'assurer leur concordance et d'en unifier la terminologie.

La coordination portera l'intitulé suivant :

« Lois sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires, coordonnées le... ».

Art. 4.

La présente loi entre en vigueur au début de l'année civile qui suit l'année académique en cours au moment de la publication au *Moniteur belge*.

Donné à Bruxelles, le 11 mars 1963.

deze commissie uitgeoefend worden door de Homologatiecommissie voor het hoger middelbaar onderwijs.

Art. 3.

De Koning kan de wettelijke bepalingen betreffende de toekenning van de academische graden en het programma van de universitaire examens coördineren, hierbij rekening houdend met de uitdrukkelijke of impliciete wijzigingen welke deze bepalingen zouden ondergaan hebben op het ogenblik dat de coördinaties zullen worden verricht.

Daartoe kan Hij :

1° de volgorde, de nummering en in 't algemeen, de inkleding van de te coördineren bepalingen wijzigen;

2° de verwijzingen die voorkomen in de te coördineren wetten met de nieuwe nummering doen overeenstemmen;

3° zonder afbreuk te doen aan de principes welke in de te coördineren bepalingen zijn vervat, de redactie van deze bepalingen wijzigen, ten einde ze te doen overeenstemmen en de daarbij gebruikte terminologie eenvormig te maken.

De coördinatie zal het volgende opschrift dragen :

« Wetten op het toekennen van de academische graden en het programma van de universitaire examens, gecoördineerd op... ».

Art. 4.

Deze wet treedt in werking bij het begin van het burgerlijk jaar dat volgt op het academiejaar dat, bij de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*, aan de gang is.

Gegeven te Brussel, 11 maart 1963.

BAUDOUIN.

PAR LE ROI :

Le Ministre de l'Education Nationale et de la Culture,

VAN KONINGSWEGE :

De Minister van Nationale Opvoeding en Cultuur,

V. LAROCK.

*Le Ministre de la Culture,
Adjoint à l'Education Nationale,*

*De Minister van Cultuur,
Adjunct voor de Nationale Opvoeding,*

R. VAN ELSLANDE.